

ÅTGÄRDSPROTOKOLL FÖR OLJESKADADE FÅGLAR I CENTRALA ÖSTERSJÖN

Text: Vanessa Ryan, Agni Kaldma, Mikael Ovegård.
Grafisk design och illustrationer: Alexandra Antell
Foto framsidan: Björn Hillarp

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	5		
2. HUR OLJA PÅVERKAR DJURLIVET I NATUREN	6		
3. EN ÖVERBLICK AV ÅTGÄRDER VID OLJESKADOR I NATUREN	7		
3.1. Åtgärdsprogram	8		
3.2. Att aktivera en insats	8		
3.3. Trappstegsformad insats	9		
3.4. Befintliga resurser för oljeskadat vilt	9		
3.5. Förebyggande åtgärder	9		
3.6. Responsaktiviteter och nödvändiga resurser	10		
4. DOKUMENTATION	11		
4.1. Dokumentering av djur	11		
4.2. Dokumentering av frivilliga	11		
4.3. Dokumentering av resurser	11		
4.4. Skriftligt protokoll	11		
SKRIV UT OCH ANVÄND			
Registreringsformulär för volontärer	12		
SKRIV UT OCH ANVÄND			
Rehabiliteringscentrets formulär för arbetsregistrering	13		
5. GENERELLA ÖVERVÄGANDEN VID REHABILITERING AV FÅGLAR	14		
5.1. Hälsa och säkerhet	14		
5.2. Djurens välfärd	16		
6. REHABILITERINGSCENTRET, UPPSÄTTNING OCH RESURSER	17		
7. UTRYMMEN	18		
8. SÖKA OCH FÅNGA IN	19		
8.1. Sök- och infångstgrupper	20		
8.1.1. Personlig säkerhet	20		
8.2. Att fånga in fåglar	20		
Fångsstrategi	21		
Efter infångandet	22		
Se upp för	23		
8.3. Att samla in döda oljeskadade fåglar	24		
8.4. Transporter	24		
8.5. Temporärt omhändertagande	25		
SKRIV UT OCH ANVÄND			
Informationsblad för transportboxar	26		
9. PRIORITERING	27		
10. INTAGNING OCH STABILISERING	28		
Intagningsprocedur för alla fåglar	28		
Blodprov	29		
Vägning	30		
SKRIV UT OCH ANVÄND			
Individuellt patientintagningsformulär	31		
SKRIV UT OCH ANVÄND Formulär för att uppskatta oljeskadan i procent	32		
SKRIV UT OCH ANVÄND Journal för daglig behandling	33		
11. TVÄTTNING AV OLJESKADADE FÅGLAR	34		
11.1. Förutsättningar för tvättning	34		
11.1.1. Fågels kondition	34		
1.2. Tvättning och sköljning	34		
Fjädertest	34		
Tvättning	35		
Sköljning	36		
Problemområden	37		
11.2.1. Volontärer och tvättning	37		
SKRIV UT OCH ANVÄND Tvättslösningsschema	38		
SKRIV UT OCH ANVÄND Tabell över vattenkvalitet	38		
12. TORKNING OCH VATTENTÄTHET	39		
Torkning	39		
Hantering av rena fåglar	39		
Vattentäthet	40		
13. BASSÄNGENS DESIGN OCH SKÖTSEL	41		
13.1. Behandling av fåglar i bassänger	41		
14. DAGLIGA ARBETSROUTINER I ETT REHABILITERINGSCENTER	42		
14.1. Rengöring	42		
Rengöring av burar	43		
14.2. Kontroll av skadade och döda fåglar	43		
14.2.1. Sekundära problem	43		
14.3. Matning	44		
14.3.1. Typ av föda och matregimer	44		
Sondmatning	46		
14.4. Medicinering	47		
14.5. Diskning	47		
15. FRISLÄPPNING	48		
Litteraturförteckning	49		

© BJÖRN HILLARP

© BJÖRN HILLARP

1. FÖRORD

Östersjön är ett av världens mest trafikerade hav. Oljetankers, passagerarfärjor och containerskepp plöjer sin väg genom det kraftigt förorenade havet som varje år, oturligt nog, kan utsättas för både olyckor och illegala föroreningsincidenter. Östersjön är ett unikt brackvattenshav som är viktigt för både övervintrande och häckande fåglar, och som dessutom två gånger per år fungerar som viloplats för miljontals flyttfåglar som passerar under sin flykt till och från arktiska områden.

Eftersom fartygstrafiken på Östersjön ökar och skeppen blir allt större, måste vi anpassa oss till en ökad risk för oljeutsläpp, men också förbereda oss för en "värsta tänkbara" situation, om tusentals ton olja skulle komma att spillas ut i havet. Det finns många exempel på oljeutsläpp i Östersjön som har resulterat i oljeskadade fåglar. Tusentals fåglar uppskattas dö varje år på grund av mindre olyckor eller illegala utsläpp.

Det finns gott om lagliga, etiska, naturskydds- och generella argument för att rehabilitera oljeskadade djur. Bland dessa gäller att vi har ett etiskt ansvar för att mildra de skador som vi kan förorsaka och, ännu viktigare, att rehabilitera och minska lidandet för oljeskadade fåglar samt verka som ett viktigt redskap för att bevara lokala och regionala fågelbestånd. Rehabilitering ger också allmänheten en möjlighet att kanalisera sina ansträngningar genom välorganiserade åtgärdsaktioner i situationer som annars skulle kunna bli kaotiska.

Syftet med denna guide är att ge grundkunskaper till både volontärer och representanter för nationella och regionala myndigheter i hur rehabilitering av oljeskadat vilt kan utföras och vilka metoder som bör användas. Guiden söker också att föra samman rehabiliterare för oljeskadat vilt från länderna runt Östersjön och därmed säkerställa att rehabiliteringen runt Östersjön sker i enlighet med bästa praxis och ett gemensamt överenskommet förfaringssätt.

Vi har hämtat kunskap och värdefull information från en mängd skrifter som presenterat riktlinjer och protokoll om hur åtgärder och rehabilitering av vilt bör ske, samt haft samtal med enskilda rehabiliterare och representanter för olika myndigheter. Vi vill rikta ett stort tack till alla som har hjälpt oss på vägen. En lista över viktiga publikationer kan ses i slutet av denna guide. Ett speciellt tack går till Sophie Vanroose, eftersom denna guide till stor del är baserad på hennes skrifter och det protokoll som används av Wildlife Rescue Center, Ostend. Vidare tackar vi speciellt också Hugo Nijkamp från Sea Alarm Foundation för värdefullt bidrag.

Vanessa Ryan
Havsexpert

WWF Finland

Agni Kaldma
Projektledare

Estonian Fund for Nature

Mikael Ovegård
Projektledare

KFV's Riksförbund

2. HUR OLJA PÅVERKAR DJURLIVET I NATUREN

När olja hamnar i vatten påverkas hela ekosystemet. Oljeflak kan reducera produktionen av phytoplankton och förorsaka störningar i födokedjan, vilket kan återspeglas genom hela näringskedjan ända upp till sälar och andra rovdjur. Rygggradslösa bottendjur kan komma att övertäckas av olja och därmed berövas tillförseln av syre, och reproduktionen och utvecklingen av fiskar och fåglar kan störas. Endast en del av oljans inverkan på organismer och ekosystem är klart synlig.

Olja är giftig för de flesta levande organismer och kan påverka individuella djurarter både direkt och indirekt. Den mest synbara effekten är olja på vattenytan som fastnar på fjädrar och päls och hindrar djurens rörelseförmåga, ändrar deras beteendemönster och påverkar deras temperaturreglering. Olja på vattenytan kan allvarligt hindra djurs rörelser och födointag. För sjöfåglar kan oljefläckar leda till förändringar i fjäderstrukturen, vilket leder till att fjäderskrudens vattenavstötande egenskaper försvagas. Resultatet blir att fågeln blir våt och underkyld.

En annan följd av olja på vattnet är att djur ofta drabbas av inre skador då de putsar sig eller får i sig olja genom födan. Detta kan allvarligt skada funktionen av inre organ såsom lever och njurar, orsaka mag-tarmproblem och försvaga fertiliteten. Komponenter i oljan bryter också ner röda blodkroppar och orsakar anemi, blodbrist. Resultatet blir en försämrad syreupptagningsförmåga, vilket kan påverka speciellt sjöfågel som dyker när de söker föda. Olja har också carcinogena effekter. Oljeutsläpp kan även påverka individuella djur eller populationer indirekt, genom förstörelsen av djurens levnadsområden och påverkan på födotillgången. Fåglar som tas om hand för oljeskador är ofta både uttorkade, utmärglade, anemiska och undertempererade.

Rehabiliterare som tar hand om oljeskadade fåglar, både personal och frivilliga, måste vara medvetna om att de hanterar en toxisk substans. Klara instruktioner rörande både säkerhet och hälsa är väsentliga för att minska hälsorisker för de människor som är med i rehabiliteringsprocessen.

Olja på fjädrarna påverkar ofta fåglarnas kroppstemperatur, eftersom fjädrarnas förmåga att stöta bort vatten har förstörts.

3. EN ÖVERBLICK AV ÅTGÄRDER VID OLJESKADOR I NATUREN

När ett oljeläckage sker, är det för sent att börja tänka på en strategi för att ta hand om oljeskadat vilt. Olika länder har ofta olika infallsvinklar på problemet, alltifrån att skjuta alla oljeskadade djur man påträffar till att försöka att fånga in och rehabilitera så många djur som möjligt. En fråga som ofta ställs är, varför ska man försöka rehabilitera oljeskadat vilt? En naturlig motfråga blir då, varför inte? Vi har exempel på oljeutsläpp från hela världen som visar att rehabilitering inte bara är möjlig, utan också i ökad grad framgångsrik såtillvida att allt fler friska djur släpps tillbaka ut i naturen. En ökad kunskap om hur man bäst behandlar oljeskadade djur ger oss en större chans till framgång när det gäller att bevara utrotningshotade och utsatta djurarter, eller lokala djurbestånd.

Huvudsyftet med vidtagna åtgärder vid oljeskador inom viltlivet är att minska djurens lidande och skydda djurpopulationen. Under ett stort oljespill kan hundratusentals djur, för det mesta fåglar, bli oljeskadade. Situationen kan snabbt bli ohanterlig om inte riktlinjer för bästa metoder tillämpas och välutbildade djurrehabiliterare inkallas. Oljeskadade djur kan bli ett känsligt problem om det inte hanteras riktigt. Det kan leda till att oerfarna människor sätter upp egna rehabiliteringscentra, eller tvättar och behandlar fåglar i sina egna hem. Bristen på ett organiserat omhändertagande av skadat vilt har ofta resulterat i allmänhetens ilska och lett till räddningsförsök av icke utbildade individer och organisationer. I värsta fall kan detta hindra övriga oljebekämpningsåtgärder och sprida nedsmutsningen av olja till tidigare odrabbade områden. Men med en välskött organisation för insatser vid oljeskador på vilt kan situationen hållas under kontroll. Människornas säkerhet och djurens välfärd kan skyddas, och nationell djurskyddslagstiftning följas, samtidigt som den lokala befolkningen kan ges en chans att agera som frivilliga och delta i rehabiliteringsprocessen och ta tillvara viktig vetenskaplig data.

Det stigande kravet på, och behovet av respons för oljeskadat vilt efter ett utsläpp är mycket oförutsebart. Det kan bero på vädersituationen, årstid, flyttfågelstråk eller närvaron av vissa ömtåliga fågelarter, bara för att nämna några variabler. De första oljeskadade fåglarna kan påträffas redan samma dag som utsläppet sker, men också både dagar och veckor senare. Ibland påträffas bara ett fåtal fåglar per dag, ibland hundratals på en gång.

Snabbt insatta åtgärder är nyckeln till att rädda oljeskadat vilt genom att genast se till att djur tas

Det antal fåglar som påträffas efter ett oljespill kan variera stort.

omhand, blir humant rehabiliterade, eller avlivade för att minska deras lidande. Responsen måste vara väl organiserad, effektiv och transparent för alla som deltar. Ett professionellt skött åtgärdsprogram ingår i all hantering av oljespill och är baserat på att bästa möjliga metod för vård av skadat vilt används.

3.1. ÅTGÄRDSPROGRAM

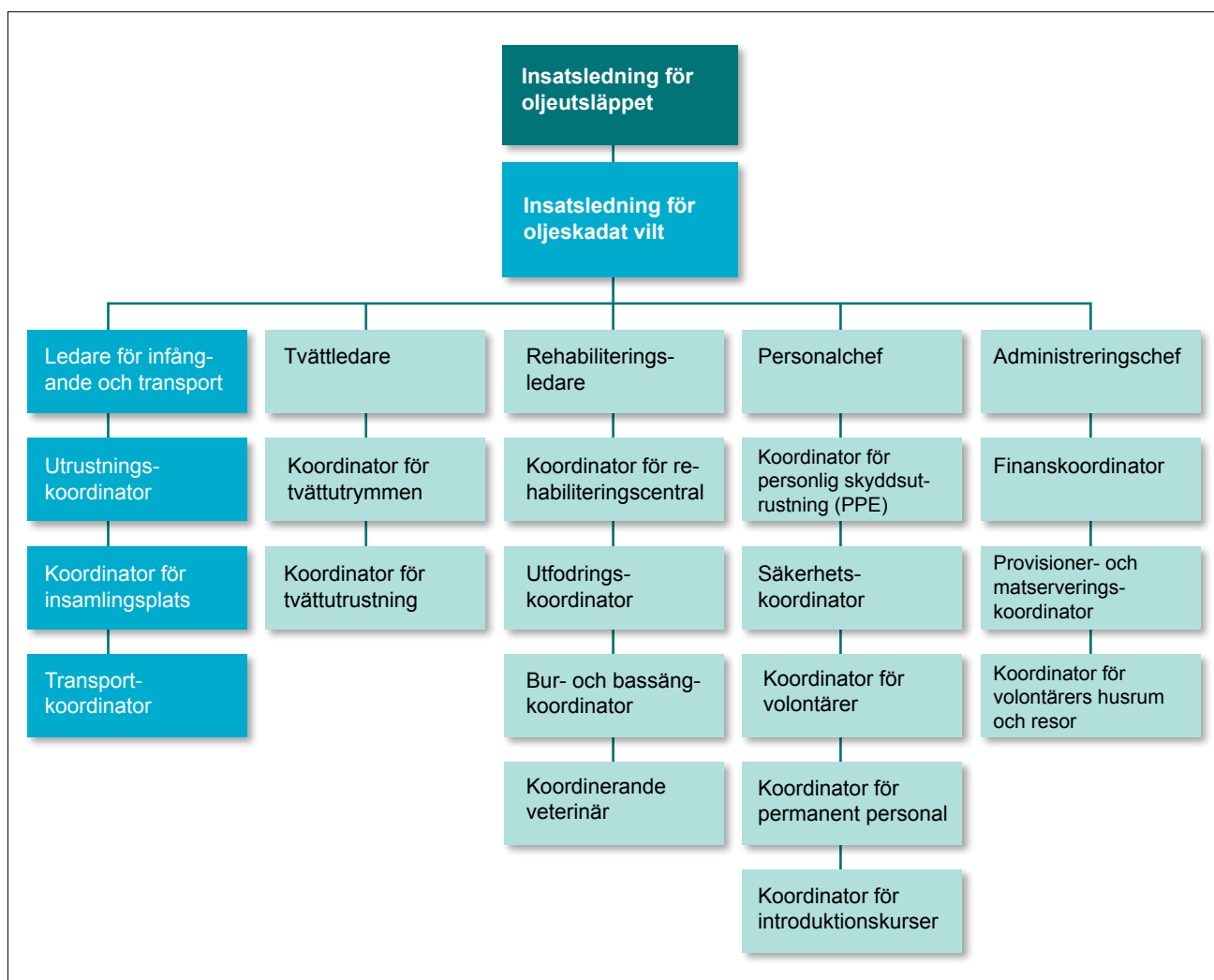
Olika länder har olika åtgärdsplaner och ledningssystem vid oljeutsläpp. Ett åtgärdsprogram för oljeskadat vilt bör dock alltid vara integrerat i systemet. Det säkrar att samarbetet mellan ansvariga myndigheter och rehabiliterare fungerar, att information delas samt att resurser och personal utnyttjas effektivt.

Nedan ses ett exempel på en organisationsstruktur för en respons till oljeskadat vilt.

© JONAS PALSSON

En snabb start är av högsta vikt för en framgångsrik respons.

3.2. ATT AKTIVERA EN INSATS

Som tidigare nämnts bör rehabiliterare mobiliseras snarast när ett oljeutsläpp har upptäckts. Även om inga oljeskadade djur har påträffats, är det viktigt att sätta rehabiliteringsenheter i full beredskap, eftersom det tar en viss tid att få alla resurser på plats. Det är därför viktigt att alla myndigheter inblandade i ett oljeutsläpp, oavsett om det gäller oljebekämpning till sjöss eller utefter stränder, är medvetna om vilka resurser som finns tillgängliga för att rädda oljeska-

dat vilt, och hur man mobiliserar den verksamheten. Rehabiliterare och myndigheter bör samarbeta redan innan ett oljeutsläpp har skett, genom gemensamma övningar och åtgärdsplaner. Uppdaterad kontaktinformation till rehabiliterare för oljeskadat vilt bör finnas lätt tillgängligt hos berörda myndigheter inom alla länder.

En snabb start är av högsta vikt för en framgångsrik respons.

3.3. TRAPPSTEGSFORMAD INSATS

Det är viktigt att myndigheterna är medvetna om begränsningar i den utrustning och personal som står till förfogande för att sanera djur vid ett oljespill. Lokala och regionala resurser kan endast klara ett begränsat antal oljeskadade fåglar. Om antalet ökar, måste det finnas en plan hur man tillkallar nationell eller internationell hjälp. En trappstegsformad insats är ett sätt att hantera en situation beroende på hur allvarlig den är och hur bra lokala, nationella eller regionala resurser kan svara mot det krav som uppstått. Normalt används ett trestegssystem där; Steg 1, hanterar en händelse med lokal inverkan; Steg 2, en händelse med nationell inverkan och; Steg 3, ett scenario där internationell hjälp behöver tillkallas. Det är viktigt att dessa tre steg är klart definierade så att myndigheter med regionalt och nationellt ansvar är medvetna om när de egna resurserna börjar bli uttömda. En stegvis insats kan baseras på olika kriterier såsom insatskapacitet (hur många djur kan lokala/regionala/nationella resurser hantera?) eller påverkade djurarter (ska strategin ändras om skadan drabbar vanliga arter eller utrotningshotade djur?).

3.4. BEFINTLIGA RESURSER FÖR OLJESKADAT VILT

I många länder i Östersjöområdet finns det organisationer som är specialiserade på att ta hand om skadat vilt. En del av dem har omfattande kunskaper och erfarenheter i hur man hanterar oljeskadade fåglar och en del av dem har goda resurser och håller register över utbildade frivilliga, speciellt för hur man behandlar oljeskadat vilt. Dessa organisationer kan hjälpa till med expertrådgivning, utbildad personal, frivilliga och materiella resurser för att hjälpa myndigheter med nödvändiga åtgärder. Då man vet vilka resurser som finns att tillgå och vad hjälporganisationer och myndigheter kan förvänta sig av varandra, kan åtgärder aktiveras effektivt.

Frivilliga kan vara en viktig resurs vid insättande av åtgärder mot oljeskador på vilt, speciellt om de är utbildade och sätts in via en organisation som har ett etablerat och överenskommet program för hur man hanterar den situation som uppstått, och som redan samarbetar med de egna myndigheterna.

I Estland är utbildade frivilliga koordinerade av Estonian Fund for Nature (ELF), i Finland av Världsnaturfonden (WWF) och i Sverige av Katastrofhjälp Fåglar och Vilt (KFV). Detaljerad information om frivilliga kan erhållas genom att kontakta dessa organisationer. Kontaktorganisationer kan ses på sid.10.

3.5. FÖREBYGGANDE ÅTGÄRDER

Det första steget i en aktion för oljeskadat vilt, vilket bör genomföras omedelbart efter att ett oljeutsläpp har inträffat, är att identifiera det område som kommer att drabbas värst och de områden där förebyggande åtgärder kan minska oljans skadliga effekter. Att hålla djuren borta från oljeskadade områden kan vara mycket enklare, billigare och mindre arbetskrävande än att fånga in dem och tvätta dem. Detta kräver dock att rehabiliterare mobiliseras så fort som möjligt efter det att ett oljeutsläpp har upptäckts. Förebyggande åtgärder är alla de åtgärder som kan vidtas för att hindra djur från att komma i kontakt med oljan. De kan indelas i att skrämman bort djur eller hindra dem från att vistas i vissa områden, eller att fånga djur i förebyggande syfte. Metoder man kan använda för att skrämman djur är höga ljud eller visuella hjälpmedel som hindrar fåglar, eller andra djur, från att komma i kontakt med oljedrabbade områden. Det fungerar bäst inom små och väldefinierade zoner. Vid stora drivande olje-flak kan det vara svårt att täcka hela det drabbade området, och det finns kanske inga rena områden i närheten som kan användas av fåglarna. Lokala ornitologiska föreningar har ofta kunskap om hur man bäst jagar bort fåglar, eftersom de har information om lokala fågelarter och deras vanor.

De resurser som krävs för att jaga bort fåglar är framför allt kunnig personal. Det kan också inkludera en rad olika verktyg, som t.ex. gaskanoner för att skapa starka ljud, flaggor eller blanka band som visuella avskräckningsmedel. Djur kan vänja sig vid olika former av skrämme-taktik så en ändrad taktik kan komma att bli nödvändig för att hålla djuren borta om oljespillet fortsätter under en längre tid.

Förebyggande infångande kan ske, t.ex. när det lokala beståndet av en hotad eller utrotningshotad art är utsatt för fara från olja. Då kan det vara bättre att fånga in dem och omlokalisera, eller temporärt hålla dessa djur i rehabiliteringscentra tills oljan är sanerad.

3.6. RESPONSAKTIVITETER OCH NÖDVÄNDIGA RESURSER

Responser vid oljeutsläpp som lett till viltskador kan indelas i; Sökning och infångande, stabilisering, tvättning och rehabilitering efter tvätt. Mer detaljerad information om de olika etapperna i processen ges i senare kapitel i denna guide.

Alla de nämnda aktiviteterna kräver resurser. Rehabiliterare och frivilliga behöver transport, husrum och förnödenheter, och dessutom måste personlig skyddsutrustning, försäkring, medicinska tjänster, hälso- och säkerhetsaspekter beaktas. Alla dessa tjänster bör till stor del eller åtminstone delvis tillhandahållas av den myndighet som ansvarar för åtgärder vid viltskador. Nationell lagstiftning kan mer i detalj behandla användningen av frivilliga och kan också innehålla information om t.ex. kompensation för förlorad arbetsinkomst.

Den lista på utrustning som behövs för en fullgod insats är omfattande, och inkluderar nät, burar, papp-lådor, tvättmedel, veterinärutrustning, djurfoder etc. Myndigheterna måste komma överens med rehabiliterare om hur denna utrustning ska inköpas och betalas. Rehabiliterare kan köpa utrustningen och kräva återbetalning från den koordinerande myndigheten, eller myndigheten kan själv direkt köpa in den utrustning rehabiliterarna behöver. Rehabiliterare har ofta ett lager av nödvändig utrustning som kanske räcker för de första dagarnas verksamhet, men därefter kan den komma att behöva förnyas. Det är därför viktigt att från början ha klart och bekräftat hur utrustning ska inköpas och hur sluträkningen ska betalas.

© TONI JOKINEN

Resurser som krävs för sökning och infångande inkluderar pappkartonger.

KONTAKTORGANISATIONER

ESTLAND

- Estonian Fund for Nature (ELF): www.elfond.ee
- Estonian Environmental Board: www.keskonnaamet.ee
- Estonian Rescue Board: www.rescue.ee
- Estonian Environmental Inspectorate: www.kki.ee

SVERIGE

- KfV – Katastrofhjälp - fåglar och vilt: www.kfv-riks.se
- Svenska Blå Stjärnan: www.svenskablastjarnan.se
- Swedish Civil Contingencies Agency (MSB): www.msb.se
- Swedish Coast Guard: www.kustbevakningen.se

FINLAND

- Finlands miljöcentral (SYKE): www.ymparisto.fi
- Räddningsverket i östra Nyland: www.iupl.fi
- WWF Finland: www.wwf.fi

INTERNATIONELLT

- Sea Alarm Foundation: www.sea-alarm.org
- The International Tanker Owners Pollution Federation Limited (ITOPF): www.itopf.org
- International Bird Rescue (IBR): www.bird-rescue.org
- Tristate Bird Rescue and Research: www.tristatebird.org
- Oiled wildlife care network: www.owcn.org

4. DOKUMENTATION

En professionellt ledd insats för oljeskadat vilt skall vara integrerad i oljeskyddsoperationens ledningsorganisation. Den skall även vara baserad på bästa tänkbara metod för omhändertagande av djuren. Alla beslut och vidtagna åtgärder måste noggrant dokumenteras:

- För att säkra transparens och hålla räkenskaper.
- För att kunna utvärdera och göra vetenskaplig forskning (utvärdera skador på fågelpopulationen).
- För att upprätthålla allmänhetens förtroende och spara pengar.
- För skadeståndskrav (att kräva ersättning från skadegöraren).
- För att säkra hälsa och säkerhet hos deltagarna i aktionen och för att säkra djurens välfärd.

4.1 . DOKUMENTERING AV DJUR

Alla levande djur som tas in på ett rehabiliteringscenter, ges ett intagningskort och en daglig behandlingsjournal som följer djuret under hela rehabiliteringsprocessen. Allting som rör det specifika djuret noteras i denna journal. En generell regel är att det är bättre att skriva för mycket än för litet.

Döda djur dokumenteras också noggrant och räknas enligt art och kön. Obduktioner av döda djur ger viktig information för att i ett senare stadium uppskatta vilken inverkan händelsen haft på populationer eller arter.

Noggrann dokumentation av människor, djur och resurser är av högsta vikt för framgångsrikt insatta åtgärder.

4.2. DOKUMENTERING AV PERSONAL OCH FRIVILLIGA

Personal och frivilliga som arbetar i rehabiliteringscentrum dokumenteras på två sätt:

Vid ankomst måste de frivilliga fylla i ett formulär som innehåller deras personalia (namn, adress, tel. nr. o.s.v.). Genom att underteckna detta formulär bekräftar personal och frivilliga att de förbinder sig att följa givna arbetsinstruktioner. Dessutom ska alla frivilliga skrivas in i ett personalregister där arbetstimmar fylls i och räknas. Ankomst- och avslutningstid noteras dagligen för all personal. Utskrivbara registreringsformulär för frivilliga arbetsinsatser vid rehabiliteringscentra, eller under sökning och infångande, finns på sid. 12 och 13. De frivilliga arbetarna måste skriva på registreringsformuläret varje gång de börjar ett arbetsskift. Efter detta får de sina arbetsinstruktioner. De måste också signera ut sig varje dag efter avslutat arbete.

Arbets schemat bör sättas upp på en anslagstavla och det är viktigt att alla frivilliga följer detta och förbinder sig att sköta sitt arbetsskift. Varje enskild skada eller händelse, oavsett hur obetydlig den är, måste rapporteras till den person som är personalansvarig. Försäkringar bör finnas för alla som deltar i arbetet.

4.3. DOKUMENTERING AV RESURSER

Förnödenheter, tjänster och utrustning, som används under en viltolycka måste vara godkända och dokumenterade. Det måste finnas kvitton på allt som köpts in för rehabiliteringsprocessen, även om det är de frivilliga som ombetts köpa någonting. Detta är av vikt för ersättningsprocessen efter att arbetet avslutats, och för att utvärdera hela processen och de resurser som satts in. Allt avfall och förorenat vatten som använts måste också dokumenteras, vare sig det behöver renas och/eller transporteras till en avfallsplats. Alla frivilliga ombeds att behålla kvitton och rapportera all personlig egendom som gått förlorad, gått sönder eller blivit stulen under arbetet. Alla kvitton samlas ihop och sparas.

4.4. SKRIFTLIGA PROTOKOLL

Skriftliga protokoll, såsom protokoll för rehabiliteringen av de oljeskadade djuren, beslutsgång etc. är också en del av dokumentationen. De ger personalen och de frivilliga en norm för arbetet och hjälper dem att lära sig från tidigare misstag och, förhoppningsvis, förhindra att samma misstag begås en gång till. De hjälper också personal och frivilliga att arbeta snabbt och välorganiserat samt möjliggör att rehabiliteringsförloppet kan rekonstrueras efter att insatsen avslutats. Skrivna protokoll bör hållas uppdaterade och vara enkla att ändra när nya metoder visar sig vara bättre och mer effektiva.

REGISTRERINGSFORMULÄR FÖR VOLONTÄRER

Rehabiliteringscentrets namn och nummer: _____

Personligt registreringsnummer: _____

PERSONALIA

Namn: _____

Nationalitet: _____

Adress: _____

Telefonnummer: _____

Email adress: _____

Personnummer: _____

Datum för första registrering: _____

Arbetet avslutades den: _____

Antal arbetsperioder: _____

VID NÖDFALL KONTAKTA

Namn: _____

Adress: _____

Telefonnummer: _____

Email adress: _____

Jag bekräftar härmed, att all given information är korrekt. Jag känner till rehabiliteringscentrets regler och förordningar och jag lovar att efterfölja dem, och eventuella andra instruktioner, som jag ges av rehabiliteringscentrets personal och chefer. Jag är medveten om att jag inte tillåts fortsätta arbetet om jag inte efterföljer dessa regler.

Signatur Datum

REHABILITERINGSCENTRETS FORMULÄR FÖR ARBETSREGISTRERING

Rehabiliteringscentrets namn och nummer: _____

Datum: _____

Skift: _____

Namn	Personligt registreringsnummer
Tid för ankomst	Tid för avslutning
Signatur	Signatur
Namn	Personligt registreringsnummer
Tid för ankomst	Tid för avslutning
Signatur	Signatur
Namn	Personligt registreringsnummer
Tid för ankomst	Tid för avslutning
Signatur	Signatur
Namn	Personligt registreringsnummer
Tid för ankomst	Tid för avslutning
Signatur	Signatur
Namn	Personligt registreringsnummer
Tid för ankomst	Tid för avslutning
Signatur	Signatur
Namn	Personligt registreringsnummer
Tid för ankomst	Tid för avslutning
Signatur	Signatur
Namn	Personligt registreringsnummer
Tid för ankomst	Tid för avslutning
Signatur	Signatur
Namn	Personligt registreringsnummer
Tid för ankomst	Tid för avslutning
Signatur	Signatur

5.GENERELLA ÖVERVÄGANDEN VID REHABILITERING AV FÅGLAR

5.HÄLSA OCH SÄKERHET

Det finns ett antal risker som bör beaktas vid arbete med oljeskadat vilt. Som tidigare nämnts, är olja en giftig substans som kan förorsaka hälsostörningar såsom andningsproblem och hudskador. Utöver den risk som arbete i en omgivning med olja innebär, kan också vilda djur vara potentiellt farliga; de är fullt kapabla att försvara sig och orsaka allvarliga skador. Alla vilda djur kan bära på parasiter, bakterier, virus och svampinfektioner. Många av dessa kan överföras till människor (s.k. zoonoser) eller andra djur, både vilda och tama. Därför måste givna regler beträffande hälsa och säkerhet när man rehabiliterar fåglar efterföljas. Regel nummer ett är alltid: Människan kommer först. En första hjälpen-låda och lämplig skyddsutrustning måste alltid finnas tillgänglig. Det

är också bra att på klart synliga platser sätta upp regler för säkerhet, hygien och information om faror i arbetet. Frivilliga under 18-års ålder får inte arbeta med oljeskadade fåglar. Detsamma gäller för gravida kvinnor, personer med försämrad immunitet, eller personer som lider av allergier eller astma. Det är viktigt att alla som arbetar med oljeskadat vilt klart förstår dessa regler och informerar överordnade om någon sjukdom eller om andra eventuella orsaker som kan förhindra dem att arbeta med oljeskadat vilt. Arbetet kan vara långtråkigt och både fysiskt och mentalt ansträngande. Bruk av alkohol eller droger under arbetet är strängt förbjudet och den person som inte efterföljer regler och instruktioner kommer att förbjudas arbeta vidare.

KOM IHÅG FÖLJANDE HUVUDREGLER

ARBETSSÄKERHET	HYGIEN OCH RENLIGHET
Tag ofta paus, en extra paus är bättre än en trött arbetare.	Behandla och desinficera alla sår, oavsett hur obetydliga de är.
Drick tillräckligt med vatten och ät ordentligt och regelbundet.	Tvätta händerna regelbundet, det är ytterst viktigt.
Rapportera alla problem eller olyckor till en överordnad.	Skilj klart på områden för oljeskadade och rentvättade fåglar samt oljeförorenad och ren utrustning.
Följ skrivna anvisningar i rehabiliteringscentret, viktig information ska alltid anslås på väggar eller anslagstavlor. Information kan ändras, så kontrollera regelbundet instruktioner och anslagstavlor. Kommunikation är nödvändig.	Håll områden för frivilliga och djur helt separerade.
Håll elektriska kablar och kontakter rena för att förhindra elstötar. Elkablar får aldrig ligga i vatten.	Ät eller drick aldrig i djurhållningsutrymmen.
Rökning inom rehabiliteringscentret är strikt förbjudet. Rökrutor kan arrangeras och markeras utomhus.	Använd separata kläder och handdukar för arbete och för vila och måltider.
Använd alltid lämplig personligt tillhandahållen skyddsutrustning. Sådan skyddsutrustning (PPE) kan variera beroende på arbetsuppgift.	Lägg all utrustning på rätt plats så att den lätt kan hittas.
Använd lämpliga skor, golv kan vara våta och hala.	Håll arbetsplatsen prydlig och ren. För att förhindra att någon snubblar på utrustning, låt den aldrig bli liggande på golvet.

Hälsa- och säkerhetsregler bör alltid vara klart synliga.

© PÄIVI SEPPÄNEN

Personlig skyddsutrustning som behövs under en aktion för oljeskadat vilt varierar beroende på arbetssituation och uppgift. Nedan anges en lista över nödvändigt skyddsutrustning:

- Varma/svala kläder beroende på väderleken.
- Vattentätt PVC-lager
- Engångs overaller
- Oljetåliga stövlar
- Oljetåliga handskar
- Skyddsglasögon
- Engångsansiktsmasker eller halvmasker som skyddar mot oljeångor och/eller luftburna smittoämnen.
- Långa tvätthandskar
- Vattentätt förkläde
- Nitrilhandskar

© SUSANNA MANU

RISKER I ARBETET

DJUR:

BETT OCH HUGG.

Utsatta delar: händer, handleder, ögon.

Skyddsåtgärder: Handskar, skyddsglasögon och god hanteringsteknik – god utbildning och erfarenhet. Kom alltid ihåg att du handskas med vilda djur som kan vara ytterst oberäknliga i sitt beteende.

SJUKDOMAR, ZONOSER, PARASITER.

Skyddsåtgärder: Handskar, handtvätt, skyddsmasker, håll behandlingsplatsen ren.

OLJA:

HUDIRRITATIONER

HÄLSOPROBLEM VID INANDNING KAN IRRITERA ÖGONEN

Skyddsåtgärder: Handskar, skyddsglasögon, skyddsmasker.

TVÄTTNING:

HUDIRRITATIONER

Skyddsåtgärd: handkräm, begränsad tid för tvätt av fåglar.

ARBETE UTOMHUS:

KYLA

IS

VATTEN

SOLBRÄNNA

Skyddsåtgärder: Rätt klädsel och skor, solkräm, hatt, tillräcklig vätskeförsörjning, rätt utrustning för arbete i och i anslutning till vatten.

ARBETE INOMHUS:

HALT GOLV

ELEKTRICITET OCH VATTEN

ÖVERHETTNING

Skyddsåtgärder: Rätt klädsel och rätta skor, utbildning inom hälsa och säkerhet, förståelse och efterföljning av hälso- och säkerhetsregler, tillräcklig vätskeförsörjning.

GENERELLT:

FYSISK OCH MENTAL STRESS

Skyddsåtgärder: Regelbundna pauser, tillräcklig mat- och vätskeförsörjning, utbildning, god kännedom om arbetsuppgiften. Håll din egen situation under kontroll och håll dina överordnade informerade.

5.2. DJURENS VÄLFÄRD

Behandlingen av ett djur startar i samma ögonblick som djuret infångas. Därifrån och framöver måste vissa aspekter beaktas. För det första bör målsättningen med rehabiliteringen alltid vara att frisläppa en fullt frisk fågel med en 100 % vattentät fjäderdräkt. Fågeln ska ha samma chanser att överleva och föröka sig i naturen som den hade innan den blev oljeskadad. För det andra bör förutbestämt godkända arbetsmetoder alltid tillämpas för att säkra att djurets behandling under omhändertagandet är av god kvalitet. Varje steg i behandlingen dokumenteras i individuella journaler och tiden som djuret omhändertags skall vara så kort som möjligt.

För att förhindra spridningen av sjukdomar inom rehabiliteringscentret, måste hygien- och tvättrutiner ges högsta prioritet. Samtidigt är emellertid djur i

fångenskap mycket stressade – stressnivån måste hållas så låg som möjligt. Detta sker genom att undvika kontakt med fåglarna och hålla röstläget eller andra ljud i rehabiliteringscentret lågt. För att hålla stressnivån låg bör lakan eller handdukar användas när man handskas med djuren under behandlingsprocessen. Undvik försök till att tämja djuren. De bör inte smekas eller strykas och människa-djur-relationer får inte utvecklas.

Vissa städrutiner görs dagligen, men annars endast när så krävs. Det är viktigt att varje dag utföra arbetsuppgifter i samma ordning och som en del av en rutin. På så sätt är det mest troligt att ingenting glöms bort! Nationell lagstiftning för djurvård, hantering av födoämnen, smittkontroll och burhållning måste hela tiden följas.

6. REHABILITERINGSCENTRET; UPPSÄTTNING OCH RESURSER

Rehabiliteringscentra, där oljeskadade fåglar omhändertas, sätts med fördel upp så nära platsen för oljeutsläppet som möjligt, men inom ett område med väl utvecklad infrastruktur. Det garanterar lättåtkomlighet för volontärer och personal och tillgång till butiker och transportleder. Faciliteterna bör vara lätta att övervaka och helst vara omgärdade av ett stängsel för att hindra tillträde av obehöriga personer eller hus- och rovdjur. Vissa länder har permanenta rehabiliteringscentra som kan uppgraderas eller expanderas till att ta hand om en insats i stor skala, medan andra förlitar sig på rehabiliteringscentra som byggs upp efter det att ett oljeutsläpp har ägt rum. I Finland finns en mobil fågelrengöringsenhet (BCU) som kan flyttas till en lämplig plats utefter Finlands kuster, eller utomlands om så skulle behövas. Finlands miljöcentral (SYKE) är ansvarig för administrationen av BCU och räddningsverket i östra Nyland är ansvarigt för att transportera och sätta upp enheten på en önskad plats. WWF Finland tillhandahåller volontärer och personal och samarbetar med experter såsom veterinärer och ornitologer. I Estland finns ett liknande system där Estonian Rescue Board (Räddningsstyrelsen) har mobil utrustning för rehabilitering av oljeskadade fåglar. Denna utrustning kan i händelse av ett oljeutsläpp transporteras av Rescue Board i samarbete med Environmental Board (Miljöstyrelsen) som är ansvarig för åtgärder rörande oljeskadat vilt. Miljöorganisationen Estonian Fund for Nature (Naturfonden) har undertecknat en överenskommelse med Rescue Board och Environmental Board och tillhandahåller volontärer och personal som behövs för en respons.

Vilka än lösningarna eller rehabiliteringscentra är, är det viktigt att finna den plats längs kusten där ett rehabiliteringscentrum, eller ett mobilt sådant, redan finns

eller kan sättas upp. Frågan bör diskuteras med rehabiliterare, och insatser för oljeskadat vilt bör inkluderas i den befintliga eller planerade beredskapsplanen.

© TONI JOKINEN

Oljeskadade fåglar bör hållas inomhus. Burar bör upprättas i enlighet med fågelartens behov.

När man sätter upp ett rehabiliteringscentrum, bör man rikta speciell uppmärksamhet till god ventilation, temperaturreglering och lättillgängliga burar. Områden för oljeskadade och tvättade fåglar bör vara klart separerade från varandra. Den enklaste formen av ett rehabiliteringscentrum fungerar som ett löpande band, där fåglarna endast förflyttas i en riktning från intagningen, förtvätt och stabilisering, tvättning, torkning och slutbehandling till bassäng.

© JAAKKO POIKONEN

Den finska mobila fågelrengöringsenheten (BCU) består av tre con-tainers som är speciellt utformade för rehabilitering av oljeskadat vilt.

7. UTRYMMEN

Omhändertagande av fåglar varierar efter graden av oljeförorening och hur oljeutsläppet utvecklas. I vissa fall kan de första oljeskadade fåglarna påträffas redan under de första dagarna, i andra fall kan det ta flera dagar och upp till veckor innan de första oljeskadade fåglarna påträffas. Därför bör man i planeringsskedet beakta att burar, hägn och övriga utrymmen är så robusta och flexibla att man klarar av snabba förändringar i antal och förhållande mellan oljeskadade och rena fåglar.

Avdelningarna för oljeskadade och tvättade fåglar har olika krav, speciellt när det gäller temperaturen som bör hållas högre för oljeskadade fåglar än de som redan tvättats. Temperaturer på 27 - 30°C är lämpliga för oljeskadade fåglar. För rena eller tvättade fåglar kan temperaturen hållas omkring 18 - 20°C. Rummen måste ha god ventilation, för att undvika koncentration av skadliga oljeångor och för att förhindra spridningen av svampsjukdomar såsom aspergillus (se sid. 43). Den rekommenderade luftombytesvolymen bör ligga runt 10 gånger/timme.

En av de uppgifter som utförs av frivilliga under ett oljespill är att bygga burar, inhägnader och vattenbassänger. Det kan plötsligt uppstå ett stort behov av sådana. Burarna bör utformas så att de är lätta att rengöra. Alla sjöfåglar bör, om möjligt, ha burar med nätgolv. Nätet bör vara mjukt, fritt från knutar och vara elastiskt. Nätets maskstorlek bör vara liten nog så att fåglarnas fötter inte faller igenom eller fastnar i nätet, men tillräckligt stor så att avföring faller igenom. Det finns flera fördelar med burar med nätgolv.

- Nätgolv, om det är gjort av rätt material, är mjukt och skadar inte sjöfåglarnas bröst och ben. Sjöfåglar är inte vana vid att ligga eller stå på en hård yta (se sid.43).
- Nätgolvet kan placeras på en viss höjd som gör det bekvämt att flytta på fåglarna. Det sparar också rehabiliterarnas ryggar.
- Avföring faller genom nätet så att fåglarnas fjädrar hålls rena.
- Det är lätt att rengöra golvet under nätgolvet; Lager av tidningspapper kan läggas på golvet under burarna och bytas ett par gånger per dag.

Fågelarter som är vana att gå på land (t.ex. svanar, de flesta måsar och vadare) kan hållas på golv. Golvet bör då vara täckt med "Astroturf"-mattor, handdukar, tidningar eller träspån. Använd aldrig hö eller halm, eftersom det är en idealisk grogrund för aspergillus. Golvtäckningen bör bytas regelbundet för att hela tiden hålla golvet rent och torrt. Burar hålls delvis övertäckta med ljusa lakan eller handdukar, dels för att hålla stressnivån låg och dels för att hindra fåglarna från att flyga ut ur burarna. Ljudnivån bör alltid hållas så låg som möjligt medan man befinner sig runt djuren.

© VANESSA RYAN

Tidningspapper bör ligga i varje inhägnad eller under varje bur för att hålla golvet rent. De är dessutom lätt att byta när de blir nersmutsat.

Den rekommenderade burstorleken får inte vara mindre än den minimala buryta som anges i nationell lagstiftning för djurhållning. En bur på 120 x 60 cm kan t.ex. husera fyra alkor eller två ejdrar. Kom ihåg att hålla dimensionen på burarna rimlig. Om burarna är för djupa, för vida eller för låga, kan det vara svårt att nå fåglarna och att hålla burarna rena. Inhägnader och burar kan byggas av plywood - undvik nätväggar eftersom fåglarna kan skada sig själva eller fastna i dem med sina fjädrar. Om inhägnader med nätväggar används, bör väggarna vara täckta med ett lämpligt material, som t.ex. plasticskynten. En del fåglar blir lätt stressade och behöver förses med ett gömställe, som t.ex. en upp- och nervänd papplåda. Fåglar bör alltid hållas i burar sorterade enligt fågelart och matnings-schema. Det blir lättare om alla fåglar i en bur ska ha samma föda och medicinska rutiner. Antalet fåglar som hålls i en och samma bur kan variera. En del fåglar, t.ex. dykänder, hålls företrädesvis ensamma.

8. SÖKA OCH FÅNGA IN

Behandlingen av oljeskadade fåglar börjar med att söka och fånga in dem. För att sökning och infångning ska vara framgångsrik, måste arbetet vara väl planerat och all nödvändig säkerhets- och infångningsutrustning måste finnas till hands. Ibland blir det första steget i insatsen för oljeskadat vilt att vidta skyddande åtgärder som att skrämma bort djur från oljiga områden genom att använda olika former av skrämselektik. Alternativt kan man i förebyggande syfte helt enkelt fånga in djur såsom svanar, gäss, fågelungar eller ruggande änder, för att förhindra att de kommer i kontakt med oljan.

Efter ett oljeutsläpp kommer vissa grupper av volontärer och personal att ges uppgiften att söka upp och samla in skadade djur. Ledaren för insökande och transport har det övergripande ansvaret för denna verksamhet och koordinerar arbetet mellan de olika sökningsgrupperna. Rehabiliterare och volontärer som arbetar med att söka upp och samla in, arbetar vanligtvis i små grupper om två och två eller fler. De behöver fordon för transporter (båtar och bilar för de frivilliga, skåpbilar för fågeltansporter), utrustning för att fånga in fåglarna och personlig skyddsutrustning. En del, eller all sådan utrustning, kan hållas på lager hos rehabiliteringsorganisationer. Vanligtvis behöver rehabiliterare hjälp med att organisera transporten av volontärer och tillträde till områden där oljeskadade fåglar kan finnas. De kan också gynnas av information från grupper som sänts ut tidigare för att uppskatta övriga oljeskador längs stränder och kustremsor. Tillstånd krävs för säkert tillträde till stränder, så att inte sökning och infångande av oljeskadat vilt inverkar på andra saneringsaktiviteter utefter stränderna. Inga söknings- eller infångningsförsök bör göras utan tillstånd från den myndighet som ansvarar för saneringen efter ett oljeutsläpp.

Övriga oljeskadade djur, t.ex. havsdäggdjur, uttrar och asätare såsom minkar eller rävar, kan också påträffas längs stränderna. Det är kanske inte nödvändigt eller ens möjligt att fånga in dessa djur, men om man försöker, bör det endast göras av utbildad och erfaren personal. Somliga djur är inte bara extremt svåra att fånga, utan de kan också vara farliga. De kan också kräva specialbyggd hanteringsutrustning och personal med omfattande utbildning i hur man hanterar dessa djur. Om det inte finns möjligheter att ta hand om dessa djur eller tillgång till utbildad personal, bör inget försök göras att fånga in dem. Det finns speciella anvisningar för hur man hanterar vissa däggdjur.

© VANESSA RYAN

Burar bör vara delvis övertäckta med lätt färgade lakan för att skapa en lugnare omgivning för fåglarna.

© JARI LUUKKONEN

Djur, utöver fåglar, kan vara extremt svåra att fånga in.

8.1. SÖK- OCH INFÅNGSTGRUPPER

Samarbete är väsentligt för ett framgångsrikt infångande av oljeskadade fåglar. En gruppleddare utses för varje insamlingsgrupp. Om möjligt bör en av gruppmedlemmarna vara ornitolog eller biolog med god kunskap om fåglar och deras beteende. Det är också bra om åtminstone en av gruppens medlemmar är kunnig i första hjälpen, för gruppmedlemmarnas säkerhet. Gruppleddaren och helst också den som för anteckningar, bör hålla sig rena från olja.

UTRUSTNING SOM BEHÖVS FÖR ATT FRAMGÅNGSRIKT UTFÖRA SÖKNING OCH INFÅNGNING

Utrustning (för varje fågelsökningsgrupp)

- Kikare
- Pappådor för infångade fåglar
- Tidningar, (för värmeisolering)
- Presenning
- Nät, kastnät och handnät
- Tejp
- Stora plastpåsar
- Utrustning för uppvätskning (om så behövs)
- Utrustning för nödavlivning (om så behövs)
- Kompass
- Kniv
- Kartor över området
- Ficklampa
- Tändstickor
- Fågelguide
- Anteckningsbok, penna och vattentäta markörpennor
- Antiseptisk handkräm
- Utrustning för första hjälpen
- Våtservetter för utrustning och händer

8.1.1. PERSONLIG SÄKERHET

Personlig säkerhet är alltid prioritering nummer ett under arbetet. Det är viktigt att känna till den lokala terrängen och eventuella risker för hala ytor, is och långa gångavstånd. Avbryt alltid arbetet om gruppens säkerhet är i fara. Den maximala rekommenderade arbetstiden för en grupp är, beroende på omständigheterna, cirka 6 timmar.

- Handdukar
- Kontaktvägar (nummer) till responsledningen på minst två telefoner
- Bröd eller annat lockbete

Personlig skyddsutrustning

(för varje medlem i gruppen)

- verall (minst 2 per person)
- Regntäta och varma kläder
- Oljetäta handskar
- Nitrilhandskar
- Skyddsglasögon
- Andningsmask (om så behövs)
- Gummistövlar

Annan personlig utrustning

(för varje medlem i gruppen)

- Ombyte av kläder
- Snacks
- Vattenflaska
- Personlig medicin för minst 24 timmar
- Fulladdade mobiltelefoner i plastpåsar

8.2. ATT FÅNGA IN FÅGLAR

Till största delen kommer fåglarna att fångas in utefter stranden. I vissa fall, när rätt utrustning och utbildad personal finns tillgänglig, kan fågelfångst också ske med båt. I vissa områden, t.ex. där strandkanten består av branta klippor, är det den enda möjliga metoden. Man har funnit att vissa fågelarter fångas bäst utefter stränderna under nattetid eller tidigt på morgonen.

Väderförhållanden kan vara besvärliga för sök- och infångningsgrupperna. Deltagarnas säkerhet kommer alltid först!

FÅNGSTSTRATEGI

Det är alltid bäst att först rekognosera strandområdet och planera för infångandet. På så sätt kan man använda terrängen till sin fördel och undvika att skrämra andra oljeskadade fåglar som upptäckts på stranden under infångningsförsöket. För ett framgångsrikt infångande, bör minst två personer delta. Se först till att hindra fågeln från att komma tillbaka till vattnet. Gå i riktning mot fågeln utefter strandkanten, men inte direkt mot den. Gå långsamt och tyst och använd om möjligt inslag i naturen, såsom buskar eller stora stenar, att dölja dig. Ditt mål ska vara att placera dig själv

mellan fågeln och vattnet. Närma dig aldrig fågeln från landsidan och driv den aldrig mot vattnet. När en fågel väl har kommit ned i vattnet är den förmodligen omöjlig att fånga in. När du kommit upp jämsides med fågeln utefter stranden, kan du försöka fånga den med nätet. När fågeln är fångad, tag försiktigt bort den från nätet, gärna med hjälp av en handduk. I den här situationen måste du akta dig för näbben och snabba rörelser. Håll alltid fågeln i ett säkert grepp, håll in vingarna och håll, om möjligt, fötterna och näbben under kontroll.

© ESTONIAN FUND FOR NATURE

1. Rekognosera området och planera infångandet.

© ANU VALING

2. Använd inslag i naturen till din fördel.

© ESTONIAN FUND FOR NATURE

3. Om möjligt, tag med mat som lockbete.

© JAN-ÅKE HILLARP

4. Gå mot fågeln och placera dig själv mellan fågeln och vattnet.

© JONAS PÅLISSON

5. Gör ditt fångningsförsök när du är i jämnhöjd med fågeln.

© ANU VALING

6. Det kan behövas mer än två personer för att hantera större fåglar.

EFTER INFÅNGANDET

© PÄIVI ALA-RISKU

1. När fågeln är fångad i nätet, håll den mot marken.

© PÄIVI ALA-RISKU

2. Håll alltid fågeln i ett stadigt grepp.

© PÄIVI ALA-RISKU

3. Tag försiktigt bort nätet utan att släppa greppet.

© PÄIVI ALA-RISKU

4. Placera fågeln i en väl ventilerad papplåda för transport till rehabiliteringscentret.

SE UPP FÖR

© PÄIVI SEPPÄNEN

Långa halsar

© TONI JOKINEN / WWF

Kraftiga vingar

© VANESSA RYAN

Skarpa näbbar

© SHARLENE JACKSON, SXC.HU

Klor

HANTERA FÅGLAR

© JAAKKO POIKONEN

När du hanterar fåglar, använd alltid bägge händerna. Håll kontroll över vingarna och fågelns fötter och näbb.

© PÄIVI SEPPÄNEN

Stora fåglar är lättare att hantera om man använder fågelpåsar.

Var medveten om att fåglar har sköra benstomme och fjädrar som lätt kan brytas. Det behövs två personer för att hantera stora fåglar. Stora fåglar, som svanar, är lättare att transportera om man använder fågelpåsar. Kraftigt oljeskadade fåglar är vanligtvis enkla att fånga. Lätt skadade fåglar kan eventuellt fortfarande flyga, dyka eller försvara sig själva. Att närma sig lätt oljeskadade fåglar kräver extra försiktighet för att undvika skador, dels på fågeln och dels på den som fångar den. Infångandet kan vara mycket stressande för fågeln och bör därför göras så snabbt som möjligt. Onödiga rörelser bör undvikas och gruppen bör hålla sig lugn på stranden. Fåglar som fortfarande kan flyga bör förhindras att lämna mot vinden. Den risken kan minskas genom att man närmar sig dem med vinden i ryggen. Ett kastnät är ett bra redskap. Om så är lämpligt, kan sökning och infångning ske nattetid med hjälp av en

ficklampa. Det kräver stor försiktighet och erfarenhet och bör inte tillämpas utan god ledning.

En stång med en krok eller en repsnara kan vara bra när man fångar in svanar och gäss. Svanar är ofta vana vid att människor ger dem mat så det finns en chans att lura dem närmare med ett stycke bröd så att man kan nå och fånga dem. Att jaga dem längre sträckor bör undvikas eftersom det är extremt stressigt för fågeln. Om fågeln lyckas fly undan, får man inte en andra chans att fånga den. Det är inte alltid möjligt att fånga in alla oljeskadade fåglar. De kan komma att fly undan, eller förutsättningarna kan vara sådana att infångande kan förorsaka mer skada än nytta. Under häckningsperioder kan det t.ex. förorsaka mer skada för fågelstammen att störa och ta in ruvande eller häckande fåglar än att lämna kvar dem i naturen, även om de är oljeskadade.

© BJÖRN HILLARP

Alla döda fåglar som påträffas på stranden bör samlas in för vidare analys.

8.3. ATT SAMLA IN DÖDA OLJESKADADE FÅGLAR

Alla döda fåglar som påträffas på en strand måste samlas in för ytterligare analys. De bör samlas in i soppåsar men hållas åtskilda från varandra och annat oljat avfall. Påsarna med djurkropparna bör märkas med datum, tid och plats för insamling och, om möjligt, förvaras i en frysbox. Separera om möjligt ringmärkta och icke ringmärkta fåglar i frysboxen. Djurkropparna kan senare sorteras efter djurart, kön och ålder och användas för att bedöma dödsorsaker och skador på fågelbestånd. De kan också bli nödvändiga för skadeståndskrav. Döda oljeskadade fåglar klassificeras som problemavfall och måste bortskaffas i enlighet därmed, efter det att alla vetenskapliga data har samlats in.

8.4. TRANSPORTER

Oljeskadade fåglar kan transporteras i papplådor eller i burar avsedda för transport av katter eller hundar. Varje låda måste märkas med infångst datum, tid och plats samt information om fågeln eller fåglarna i transportlådan: art, kön och, om möjligt, ålder. Dessutom skall namnet på den person som fångade in dem nedtecknas. Ett utskrivbart informationsformulär för transportlådor kan ses på sid. 26. Generellt gäller för transport av fåglar att hålla god ventilation, en konstant temperatur och en tyst omgivning (ingen radio eller höga ljud). Detta är viktigt både för fågeln och för de personer som transporterar dem. Chauffören bör ha ett lugnt körsätt.

För att hålla fåglarna varma under transporter i kallt väder kan tidningar eller handdukar användas som värmeisolering (det hindrar också fågeln från att halka). Extravärme, som batteridrivna värmelampor eller intern bilvärme, kan bli nödvändig under vintermånaderna. Eftersom vissa delar av oljan kan vara flyktig är det viktigt att transportlådorna har tillräckligt

med ventilationshål och att de inte är inpackade för nära eller på varandra. Kom ihåg att ventilationen måste vara ytterst effektiv när många fåglar transporteras i samma låda. Det måste finnas tillräckligt med utrymme runt varje låda så att luften kan cirkulera; mellan 10 till 12 papplådor får plats i en mindre skåpbil. Lådorna måste vara tillslutna så att inte fåglarna kan komma ut. Om transporten tar mer än en timme, måste fåglarna kontrolleras under färden och kan också komma att behöva ges vatten efter halva färden. Endast icke aggressiva flockfåglar av samma art kan placeras i samma låda, andra fåglar placeras bäst i individuella lådor. Transportavstånd och väntetider bör hållas så korta som möjligt. Informera alltid rehabiliteringscentret om antalet och art av fåglar som du transporterar, liksom en ungefärlig ankomsttid till centret. Det hjälper centret att planera i förväg. Vid

slutet av varje dag bör insatsledaren förse med en lista av antalet döda och levande fåglar som infångats eller insamlats.

8.5. TEMPORÄRT OMHÄNDERTAGANDE

Ibland är det varken praktiskt eller möjligt att transportera fåglarna direkt från stranden till det permanenta rehabiliteringscentret. Man kanske fortfarande håller på att sätta upp det permanenta centret och transportsträckan är kanske för lång för dehydrerade och frusna fåglar att överleva transporten. I sådana fall kan det vara lämpligt att sätta upp en temporär samlingsplats, där fåglarna kan stabiliseras och hållas varma på en tyst, torr och välventilerad plats. Möjlig temporär plats kan vara ett varulager, en skola, eller andra rymliga inomhuslokaler med tillgång till elektricitet och vatten.

© TONI JOKINEN

För flockfåglar, som inte är aggressiva, kan flera fåglar transporteras i samma låda.

INFORMATIONSBLAD FÖR TRANSPORTBOXAR

Infångst- datum och tid	___/___/___ / ___/___/___ at ___:___
Plats	
Infångad av	
Antal fåglar	
Art	
Kön	hane ☐ hona ☐ okänt ☐
Oljeskada	lätt ☐ medium ☐ svår ☐
Ytterligare information	

INFORMATIONSBLAD FÖR TRANSPORTBOXAR

Infångst- datum och tid	___/___/___ / ___/___/___ at ___:___
Plats	
Infångad av	
Antal fåglar	
Art	
Kön	hane ☐ hona ☐ okänt ☐
Oljeskada	lätt ☐ medium ☐ svår ☐
Ytterligare information	

9. PRIORITERING

Ett oljeutsläpp kan drabba hundratals eller kanske t.o.m. tusentals djur och på grund av brist på resurser kan inte alla djur alltid omhändertas och behandlas omedelbart.

Prioritering är ett sätt att optimalt försöka utnyttja de resurser som finns genom att gruppera djur med olika behandlingsbehov. Genom prioritering kan djur delas upp i grupper, baserade på hur överhängande deras behandling är, vilken medicinering de behöver, eller om de ska behandlas eller avlivas. Prioriteringskraven kan bero på antalet oljeskadade fåglar och deras generella tillstånd, typ av olja eller tillgängligt utrymme och resurser på rehabiliteringscentret. Val kan också göras efter

fågelart. (t.ex. prioritera arter som man vill bevara).

Avlivningskriterier bestäms alltid separat för varje oljeutsläpp. Om möjligt, bör den första prioriteringen göras redan före transporten till rehabiliteringscentret, antingen på stranden eller vid en temporär uppsamlingsplats i närheten av infångandeplatsen, där fåglarna uppsamlas innan de skickas vidare till rehabiliteringscentret. Prioriteringen kan i enlighet med nationell lagstiftning, antingen utföras av en veterinär eller en erfaren rehabiliterare. Om en veterinär eller annan auktoriserad person finns tillgänglig på stranden, kan djur som inte förväntas överleva transporten eller rehabiliteringen avlivas omedelbart.

Svårt oljeskadade fåglar kan vara i en bättre kondition än de som är lätt skadade.

© BJÖRN HILLARP

AVLIVNING

Vid ett oljeutsläpp där endast ett begränsat antal oljeskadade fåglar kan behandlas, kan antalet fåglar som tas in för behandling komma att behöva reduceras. De svagaste djuren kan då väljas ut för att avlivas av en veterinär eller en rehabiliterare, eftersom de starkare djuren har en större chans att överleva. Avlivning kan också vara den mest humana behandlingen för allvarligt skadade eller utmärglade djur. Djurets välfärd bör i sådana tillfällen alltid komma först. Avlivning får inte utföras av frivilliga, såvida inte nationell lagstiftning så tillåter, och de frivilliga har fått tillräcklig utbildning. Metoden som väljs för avlivning (t.ex. dödlig injektion eller nackbrytning) måste följa landets lagar om avlivning. För

att hindra förlängt lidande får sjöfåglar inte avlivas med koldioxid CO₂.

Exempel på avlivningskriterier:

- Allvarlig hypotermi (nerkylning) eller hypertermi (överhettning)
- Abnormala blodvärden, som allvarlig hypoproteinemi (proteinbrist) och/eller anemi (blodbrist) TP < 2 g/dl och/eller PCV < 15%.
- Utmärgling
- Kraftlöshet
- Allvarliga skador på vingar, bröstben eller ben
- Infektion
- Kön (prioritering ges till honor) eller ålder (prioritering ges till djur i fortplantningsålder)

10. INTAGNING OCH STABILISERING

Alla fåglar som omhändertas temporärt eller förs direkt till rehabiliteringscentret måste registreras. Levande fåglar som tas in måste undersökas noggrant. Vid intagningen måste ett individuellt patientformulär ifyllas för varje fågel. Ett exempel på ett sådant intagningsformulär samt en journal för daglig behandling kan ses på sid. 31 och 33. Intagningsproceduren ska alltid skötas av en veterinär, eller en auktoriserad rehabiliterare. De frivilliga är viktiga som assistenter. Frivilliga med mer erfarenhet kan

ges mer krävande uppgifter efter att ha bevisat sin kompetens och under uppsikt. Prioriteringen när en fågel har tagits in för behandling, är att stoppa dess tillstånd från att förvärras. Det är viktigt att rehydrera fågeln och få den att uppnå normal kroppstemperatur. Därefter ska man sträva efter att upprätthålla normal kroppsvikt och normala blodvärden genom att regelbundet ge fågeln mat och medicin samt ge den en tyst och ostörd omgivning. Ingen fågel får tvättas innan dess kondition klart har förbättrats.

HUR

INTAGNINGSPROCEDUR FÖR ALLA FÅGLAR

- Fågelart, kön och ålder och, om möjligt, information om sommar- eller vinterfjäderdräkt noteras.
- Fågeln vägs och dess kroppskondition bedöms (normal eller utmärglad).
- Temperaturen tas i kloaköppningen. Termometern måste vara desinficerad och smord mellan varje fågel. Normal kroppstemperatur för fåglar ligger mellan 39° - 41°C. Om temperaturen är 36,5°C eller högre, matas fågeln via en sond genom näbben med en rehydreringslösning. Om temperaturen ligger under 36,5°C stoppas proceduren och fågeln uppvärms på en värmemadrass. Ny bedömning av fågelns status görs efter 1-2 timmar. En hypotermisk fågel ges endast oral rehydreringslösning under 48 timmar.
- Fågeln undersöks för skador, som brutna ben och/eller externa sår.
- Procenttalet av oljeskadan uppskattas.
- En veterinär eller en erfaren rehabiliterare tar beslut om avlivning eller fortsatt behandling.
- Fågeln får en temporär ring och dess färg och nummer noteras på intagningsformuläret.
- Olja rensas från näbb och andningshål, både in- och utsidan.
- Om så behövs för att ta bort sand och olja, sköljs ögonen med ögonväska.
- Som behandling mot potentiella följder av oljeintag, kan fåglar ges kaolin eller en barymsulfatlösning.
- Blodprov under intagningen beslutas av veterinär, och utförs av veterinären eller en annan utbildad och auktoriserad person (nationell lagstiftning kan variera).

Medan fågeln undersöks, håll dess huvud under en handduk för att minska stress. Använd nitrilhandskar medan du håller i och undersöker fågeln, skyddsglasögon när så erfordras.

© VANESSA RYAN

Fåglar undersöks noggrant vid intagningen.

© VANESSA RYAN

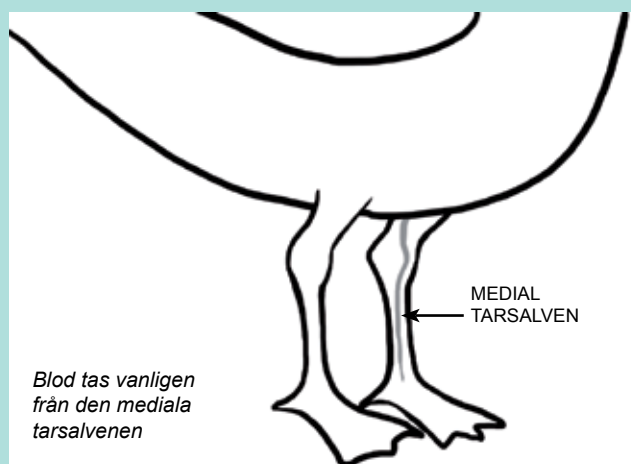
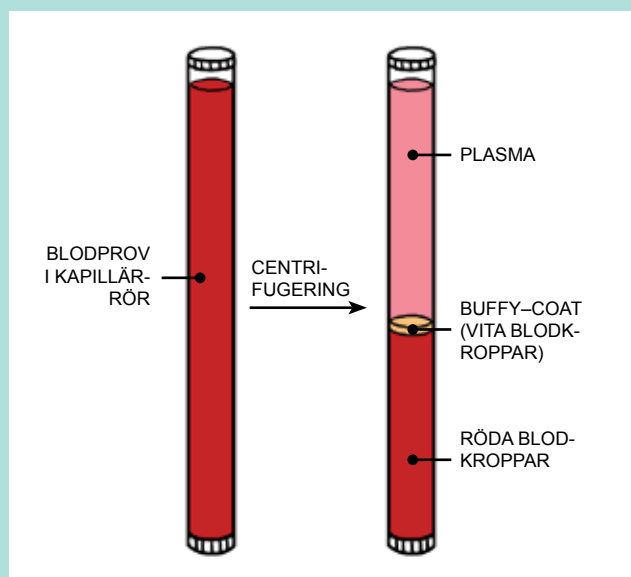
Alla fåglar ges en temporär ring vid intagningen.

BLODPROV

Blodprov bör tas från alla fåglar som tas in för behandling för att få en tillförlitlig och objektiv bild av dess kondition. Blodvärdena bör emellertid bedömas noggrant eftersom de ibland kan misstolkas. Endast auktoriserade personer har tillåtelse att ta blodprover och de bör, för att bevaka fågelns tillstånd, utföras regelbundet under hela rehabiliteringsprocessen, från intagning till frisläppning.

De vanliga blodvärdena är:

- Packad cellvolym (PVC även kallad haematokritnivån). Det är procenthalten av röda blodkroppar i blodet. Ett lågt värde av röda blodkroppar talar om att fågelns lider av kraftiga blödningar eller blodbrist. Normala värden för fåglar är 35-55% (sjöfåglar 40-53%).
- Totalprotein av blodplasma (TP). Blodplasman består till större delen av vatten men innehåller också substanser som mineraljoner, hormoner och glukos. Den innehåller också proteiner, och genom att mäta dessa kan man få ett mått på fågelns näringstillstånd. Normala värden är 3,5 – 5,5 g/dl. Så snart fågelns börjar äta normalt, stiger värdet till mellan 6 – 8 g/dl och testresultatet för TP är då inte längre tillförlitligt
- Blodglukos. Höjd blodglukos kan vara en indikation på stress eller svält. Det normala värdet hos fåglar är 190 – 350 mg/dl.
- Buffy-coat (=leukocyter och blodplättar). Höjd procent av leukocyter kan vara en indikation på en infektion eller inflammation. Normala värden ligger mellan 0 – 1.5%

© PAVI SEPPÄNEN

Blodprovets resultat måste noteras noggrant.

VÄGNING

Vägning ska ske regelbundet under hela rehabiliteringsprocessen. Om möjligt bör det ske vid samma tidpunkt varje dag och minst tre gånger i veckan (mindre ofta sedan fågeln har tvättats och överflyttats till en bassäng). Det enklaste sättet att väga en fågel är att placera den i en låda försiktigt insvept i en handduk. Kom ihåg att först separat väga lådan och handduken! Använd separata vågar för oljeförorenade och tvättade fåglar. Tabeller för normal vikt för olika fågelarter kommer, om så behövs, att finnas på plats.

© VANESSA RYAN

© PÄIVI SEPÄNEN

Fåglar kan tvingas vänta vid intagningen.

INDIVIDUELLT PATIENTINTAGNINGSFÖRMULÄR

Intagning

Datum och tid för intagning:

Temporär ring nummer:

Signatur:

Infångad och transporterad

Datum och tid påträffad:

Fyndplats:

Namn på person som fann fågel:

Generell information

Art:

Ålder:

Kön:

% oljeskada (om det kan ses):

Andra bevis på olja:

Skador:

Intagningsdiagnos

Vikt:

Temperatur:

Kroppskondition:

PCV:

BC:

TP:

BG:

Annat:

Avlivad/Funnen död:

(Ringa in det som gäller)

Datum och tid:

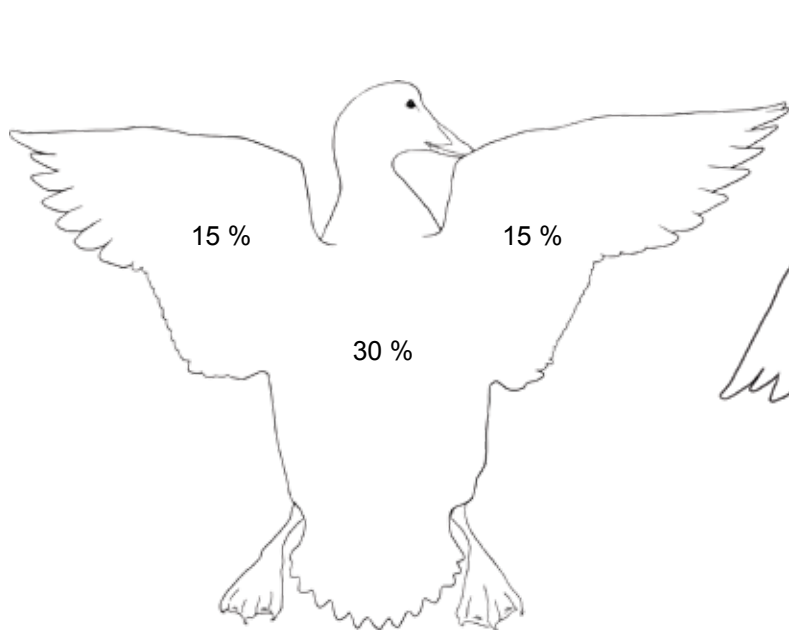
Anledning:

Släppt

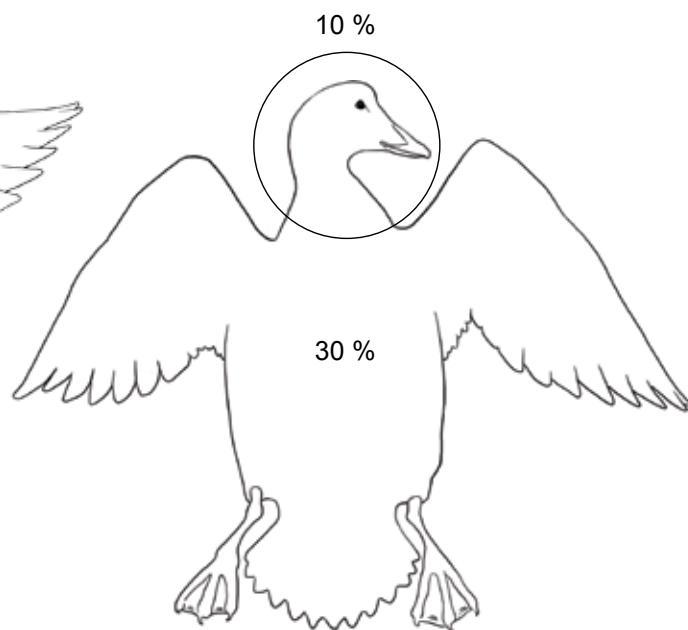
Datum och tid:

Ytterligare information

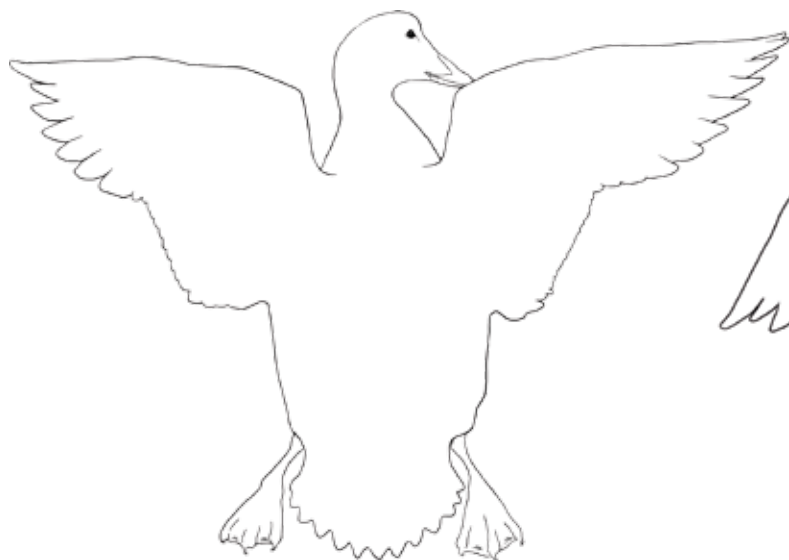
FORMULÄR FÖR ATT FASTSTÄLLA OLJESKADAN I PROCENT

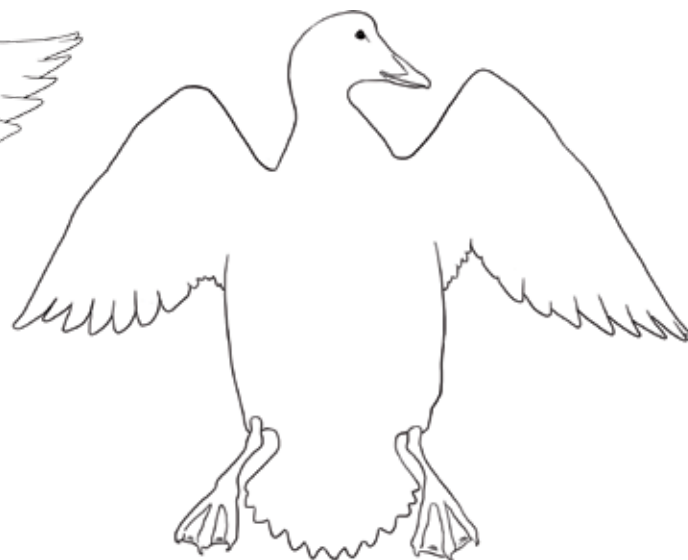
DORSAL
(Ryggen)

VENTRAL
(Buken)

VÄNSTER **DORSAL** HÖGER

VÄNSTER **VENTRAL** HÖGER

11. TVÄTTNING AV OLJESKADADE FÅGLAR

11.1. FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR TVÄTTNING

11.1.1. Fågelns kondition

Det finns vissa kriterier som måste uppfyllas innan fågeln kan tvättas. Fyra generella förutsättningar måste uppfyllas:

- 1) Fågeln ska vara pigg, alert och reagera på stimuli.
- 2) Fågelns allmänna status måste ha stabiliserats (den bör företrädesvis ha varit under vård i 48 timmar).
- 3) Blodprov måste visa att fågelns PCV-värde, (Packad cellvolym = proportion röda blodceller) uppgår till minst 30 % och det totala proteinvärdet, TP, överstiger 2,5g/dl.
- 4) Fågelns vikt är stabil eller ökar, och fågeln äter självständigt.

En fågel som inte är i en stabil kondition, kommer inte att kunna putsa sina fjädrar efter tvättning och kan vara i så dålig kondition att stressen under tvättningen kan döda den.

11.1.2. Vattenkvalitet

Tvättvattnets kvalitet behöver också uppfylla vissa förutsättningar. Det behöver hålla rätt temperatur (40 - 42°C) och ha en hårdhet av 2-3° dH (35 – 50 ppm). Volym och vattentryck behöver också vara tillräckliga för sköljning (3 – 4 kg/cm²). Ett utskrivbart vattenkvalitetsschema finns på sid. 38.

11.2. TVÄTTNING OCH SKÖLJNING

Innan man tvättar en fågel som är täckt med ett tjockt lager av olja, kan den förtvättas med varm (35 - 38°C) rapsolja för att lösa upp oljan från fjädrarna. Rapsoljan behöver appliceras minst en timme före tvättningen. Det rekommenderade tvättmedlet för tvätt av oljeskadade fåglar är Dawn® (även känt som Fairy® eller Yes®) som vid tester utförda av Tristate Bird Rescue and Research har visat sig vara ett effektivt oljetvättmedel. Tvättmedlet ska aldrig koncentrerat appliceras direkt på fågelns fjädrar! En tabell för tvättlösning finns på sid. 38.

Tvättning av fåglar sker i en balja med en 1 – 2 % tvättmedelslösning, eller lämpligt koncentrat enligt fjädertestetets resultat. Det kan krävas flera baljor för att tvätta en svårt oljeskadad fågel. Vattnet i den sista baljan måste vara rent efter tvätt innan man kan börja sköljning. Vattentemperaturen bör ligga på 40 - 41°C, vilket är fåglars normala kroppstemperatur. Eftersom vattentemperaturen sjunker under tvättningen bör starttemperaturen ligga på 42°C. Detta för att förhindra att fågeln bli avkyld. Tvättproceduren tar normalt mellan 15 till 60 minuter för varje fågel. Fågeln bör tvättas så snabbt som möjligt, men ändå noggrant för att undvika återtvätt.

Efter tvättning och sköljning måste följande information skrivas in på fågelns journal:

- Tvättarnas namn
- Hur lång tid tvättningen tog
- Fågelns beteende under tvätt och sköljning
- Möjliga problem upptäckta under tvättningen (t.ex. sår)

FJÄDERTEST

Före tvättning måste en fjädertest utföras. Den kommer att fastställa den mest effektiva tvättmedelskoncentrationen för just den typen av olja man hankas med, och kan förbättra effektiviteten och resultatet av tvättprocessen. Fjädertesten görs genom att ta bort delar av en fjäder från den oljeskadade fågeln, eller från en död fågel från samma oljeutsläpp. Om fjädern tas från en levande fågel, bör den inte tas från vingarna, stjärten eller bröstet. Fjädern tvättas i 3-4 burkar av 42°C-igt vatten med en gradvis minskad koncentration av tvättmedelslösning. Börja med en lösning av 2 % och minska gradvis koncentrationen till 0,5 %. Skölj fjädern i tvättmedelslösningarna – om den inte blir ren, försök igen med en högre koncentration av tvättmedel.

HUR

© TANJA PIIRINEN

TVÄTTNING

Det behövs två personer för att tvätta varje fågel. Om fågeln är stor, t.ex. en svan, kan det behövas tre personer. Generellt sett håller en person i fågeln och tvättar huvudet medan den andra personen tvättar kroppen. Kom ihåg att fågeln gör av med extra värme genom att öppna näbben och att hett vatten och stress ökar fågelns kroppstemperatur. Håll inte fågeln hårdare än nödvändigt eftersom den måste kunna "kipa efter andan". Täck inte över näsborrarna och försök hela tiden att hålla fågeln upprätt. Den person som håller i huvudet, tvättar fågelns huvud, hals och strupe, samtidigt som den person som håller i kroppen försiktigt masserar in vatten i de ventrala (buk) fjädrarna utan att böja dem. Det reducerar tvättiden och därmed stress. Du kan gnugga fjädrarna på fågelns huvud, hals och bröst, men aldrig på vingen, eftersom fjädrarna då kan brytas. Fågelns huvud och hals kan försiktigt tvättas med en tandborste. Du kan använda bomullspinnar (Tops) för tvätt runt ögon och näbb. Du kan också använda bomullspinnar runt näsborrarna. Ögonen kan sköljas med steril isotonisk (0,9 %) saltlösning.

© JAAKKO POIKONEN

Det behövs två personer för att tvätta en fågel.

Tvättningen bör göras systematiskt så att ingen del av fågelns glöms bort. Använd samma metod för alla

fåglar du tvättar. Kom överens och tala med din tvättpartner, eftersom det är viktigt att båda tvättarna vet vad som sker och i vilken ordning. Undvik plötsliga rörelser eller ändringar av grepp som din partner inte är beredd på. Idealiskt bör det finnas 1 eller 2 övriga personer i tvättrummet. Deras uppgift är att ta fram nya och ta bort nedsmutsade tvättbaljor. Därmed kan tvättarna koncentrera sig på tvättningsprocessen.

© MIKAEL OVEGÅRD

Nedan en checklista och föreslagen tvättordning:

- TVÄTTARE 1:** Insidan och utsidan av näbben
- TVÄTTARE 1:** Huvud (använd tvålvatten, ta bort den mesta smutsen, repetera om så behövs)
- TVÄTTARE 1:** Nackens baksida
- TVÄTTARE 2:** Vänster sida rygg
- TVÄTTARE 2:** Vänster sida stjärtfjädrar
- TVÄTTARE 2:** Vänstra benet
- TVÄTTARE 2:** Vänstra vingen + skuldran (över och under)
- TVÄTTARE 2:** Vänstra sidan av bröstet + kloakregionen
- TVÄTTARE 2:** Höger sida rygg
- TVÄTTARE 2:** Höger sida stjärtfjädrar
- TVÄTTARE 2:** Höger ben
- TVÄTTARE 2:** Högra vingen + skuldran (över och under)
- TVÄTTARE 2:** Högra sidan av bröstet + kloakregionen
- TVÄTTARE 1:** Huvudet, om så behövs

UTRUSTNING SOM BEHÖVS FÖR TVÄTTNINGSPROCEDUREN:

- 0,5 – 1 m³/timme av vatten med en temperatur på 40 - 42°C och en hårdhet av 2 - 3°dH
- Slang och handdusch, var och en med ett vattentryck på 3 – 4 kg/cm²
- Minst 2 tvättbaljor, helst 3 för varje tvättningsteam.
- Förtvättlösning, rapsolja
- Tvättmedel, oparfumerat (Yes diskmedel)
- Termometer för kontroll av vattentemperaturen
- Spruta, eller graderat mätrör för dosering av tvättmedel
- Behållare som gör det lätt att ta fram tvättmedel
- Mjuk tandborste
- Bomullspinnar
- Ögontvättlösning

© OLLI VUORI

PERSONALENS SKYDDS-UTRUSTNING:

- Engångsoveraller för hanterarna och andra lämpliga skyddskläder (ej för varma) för de som tvättar.
- Plastförkläden
- Nitrilhandskar, långa
- Gummistövlar
- Skyddsglasögon
- Överväg bruk av munskydd

© TANJA PIRINEN

HUR

SKÖLJNING

Sköljning av oljeskadade fåglar sker i rinnande vatten. Vattentrycket för handduschen behöver vara på mellan 3 – 4 kg/cm² för att säkra att alla tvättmedelsrester försvinner från fjädrarna. Försök att hålla i fågeln så lite som möjligt under sköljning så att vattnet flyter fritt över hela dess kropp. Tvätta händerna varje gång du tar ett nytt grepp om fågeln. Se till

att du noggrant sköljer fågelns bröst, det kräver att du håller fågeln rakt upprätt. Du bör också rensa mellan fjädrarna (mot fjädreriktningen). Fågeln kan anses ren när vattendroppar formas på fjädrarna och fjädrarna verkar torra. Du måste kontrollera att hela fågeln är totalt ren – en fågel förorenad av tvättmedel är inte bättre än en som är förorenad av olja.

© JAAKKO POIKONEN

Sköljning bör ske med tillräckligt vattentryck.

PROBLEMOMRÅDEN

Rikta speciell uppmärksamhet till svårtvättade områden såsom vingfästen och kloakregionen.

11.2.1. VOLONTÄRER OCH TVÄTTNING

Frivilliga som har tidigare erfarenhet och/eller tillräcklig utbildning kan ingå i ett team av tvättare. Tvättledaren bestämmer alltid vilken tvättmetod (t.ex. tvättmedelskoncentration) som ska användas. Vid arbeten med oljeutsläpp har det visat sig att vissa frivilliga, trots att de är högt motiverade och villiga att

följa instruktioner, inte uppnår samma tvättresultat som andra frivilliga. Tvättledaren har då rätt att ta bort en sådan frivillig från ett tvättningsteam och ge den personen andra arbetsuppgifter. Ett tvättningsteam tvättar normalt inte fler än 5 fåglar under en dag, men det kan variera beroende på den rådande situationen.

TVÄTTLÖSNINGSSCHEMA

Lösning %	ml/ l liter	dl/ 5 liter	dl/ 10 liter	dl/ 20 liter	liter/ 40 liter	liter/ 60 liter
1%	10	0,5	1	2	0.4	0.6
2%	20	1	2	4	0.8	1.2
3%	30	1,5	3	6	1.2	1.8
4%	40	2	4	8	1.6	2.4
5%	50	2,5	5	10	2.0	3.0
6%	60	3	6	12	2.4	3.6
7%	70	3,5	7	14	2.8	4.8

TABELL ÖVER VATTENKVALITET

TEMPERATUR	HÅRDHETS- GRAD	TRYCK	TVÄTTMEDELS KONCENTRAT
40 – 42 °C	2-3°dH (35 – 50 ppm)	3-4 kg/cm ²	1-2% = 0,1-0,2 dl tvättmedel / liter vatten

12. TORKNING OCH VATTENTÄTHET

Eftertvättshantering är den behandling som djuren får efter tvätten. Här ges de tid och näring för att återhämta sig till sitt normala allmäntillstånd, vilket krävs för att en fågel ska kunna frisläppas. Man måste också bli säker på att fåglarnas fjädrar ger en total vattentäthet. Från och med nu gäller vissa regler för hur man hanterar fåglarna:

- Fåglarna hanteras med rena, icke pudrade engångshandskar och ren, torr handduk.
- Håll aldrig fåglarna mot kläder eller kropp – dessa kan vara smutsiga.

- Burar rengörs inte längre med tvättmedel eller desinfektionsmedel - endast med rent, hett vatten.
- Använd endast rengöringsutrustning speciellt avsedd för tvättade fåglar (= utrustning som aldrig använts tillsammans med tvättmedel).
- Sköljmedel får aldrig användas vid maskintvätt av handdukar.
- Matning med fisk får endast ske utan vatten. Fisken ska vara väl rensad och avsköljd.

HUR

TORKNING

När en fågel har sköljts, överförs den genast till en lugn, tyst och varm bur eller inhägnad med lämpligt golv. Fågeln ges nu tid att lugna ner sig och matas. Värmefläktar kan användas för att hålla temperaturen runt 32 -35°. Små fåglar torkar på ungefär en halv timme; större fåglar kan ta upp till tre timmar.

För att bevara värme och skapa en lugn tillvaro, täck inhägnaden delvis med ljust färgade lakan. Se till att fågeln kan flytta sig bort från den direkta värmekällan. Kontrollera dessutom regelbundet att fågeln inte blir för varm. Fåglar som andas fort, och/eller genom en öppen näbb, är vanligen för varma.

HUR

HANTERING AV RENA FÅGLAR

När du hanterar en ren fågel, ska du se till till att använda rena handdukar som tvättats utan sköljmedel. Du ska också endast använda utrustning och burar som bara tvättats med hett vatten, utan

tvättmedel/tvål eller desinficeringsmedel. När du bär fågeln, undvik att den får kontakt med din kropp eller kläder, som kan vara smutsiga. Använd alltid handskar utan puder.

© VANESSA RYAN

Använd endast puderfria, rena handskar.

© VANESSA RYAN

Använd endast rena handdukar som har tvättats utan sköljmedel.

VATTENTÄTHET

När fågeln är torr, är det viktigt att den sätts i bassäng så fort som möjligt. Detta för att förhindra att den blir smutsig igen, men också för att förhindra fot- och bröstbensskador och stimulera den till att putsa sig själv. Fjäderdräkten måste vara helt vattentät innan fågeln släpps ut i vatten utan uppsikt.

Bassänger för kontroll av vattentäthet bör företrädesvis finnas i ett tält, eller någon annan byggnad som kan ge en lugn omgivning och skydda mot extremt väder. Fågeln bör först sättas i en bassäng utan plattform och utan mat en kortare tid.

Ta bort fågeln från bassängen om den tvättar sig själv överdrivet.

Bassängen för vattenavvisning bör vara skyddad från extrema vädersituationer.

Fågeln måste noggrant observeras under hela tiden den är i bassängen och tiden i vattnet beror på hur fågeln uppträder. Det är viktigt att den personal som bevakar fågeln i vattnet har erfarenhet av normala fåglars beteende och är kapabel att identifiera tecken på hypotermi. Kunskapen att uppskatta nivån av vattenavvisning kommer endast genom erfarenhet. Om möjligt, testa inte fler än 4 fåglar samtidigt.

En fågel måste omedelbart tas ut ur bassängen om:

- Den blir mycket blöt
- Den är kall (skakar)
- Den tvättar sig intensivt
- Den försöker ta sig ur vattnet

Efter den första testen, bör varje fågel noggrant undersökas efter våta fläckar, och sådana ska noteras i fågelns behandlingsjournal tillsammans med uppgift om hur länge fågeln var i vattnet. Därefter sätts fågeln i en ren bur för att torka. Om så behövs, kan den torkas under en torkfläkt, men inte längre än 30 minuter. Fågeln måste också matas. Man kan repetera flyttstet igen efter några timmar och nu kan fågeln lämnas kvar i bassängen lite längre. Tiden i bassängen förlängs gradvis, beroende på hur väl fågeln klarar sig i vattnet. En del fåglars fjäderdräkt är nästan omedelbart vattenavvisande, medan andra behöver bevakas längre perioder och kan behöva flera dagar av gradvis ökad bassängtid innan de kan lämnas i bassängen över natten. Vattenavvisande fåglar ligger högt i vattnet och vattendroppar kan ses falla från deras fjädrar.

Vattendroppar bildas på fjädrar som är vattenavvisande.

Möjliga anledningar till att fågeln inte är vattenavvisande:

- Otillräcklig tvätt och sköljning
- Öppna sår
- Skador på fjädrarna
- Otillräcklig fjäderputsning
- Problem med vattenkvaliteten i bassängen
- Bassängen smutsig
- För många fåglar i bassängen

13. BASSÄNGENS DESIGN OCH SKÖTSEL

Bassängen kan ligga inomhus eller utomhus, beroende på vilka resurser som står till förfogande, på vädersituationen, eller speciella behov. Alla vattenbassänger behöver vara helt täckta med ett nät, så att fåglar förhindras från att flyga iväg, och rovdjur hindras från att komma in. Designen kan variera, beroende på vilken fågelart som ska användas den. Den kan vara fyrkantig eller rund och med en yta av upp till 20 m². Dykänder behöver ett djup på minst en meter, och bassängens sidor behöver då vara minst en och en halv meter höga. Halvdykare, som gräsänder, behöver ett vattendjup på cirka 0,5 meter. Fåglar som stannar i bassängen över natten bör ha en plattform av plastnät, så att de kan gå upp ur vattnet, putsa sig och äta. Varje bassäng behöver ha sin egen plattform och generella regler är:

- Plattformen måste placeras på rätt höjd, d.v.s. just över vattenytan så att fåglarna kan hålla sig torra.
- Plattformarna sätts normalt in under lunchpauser och över natten.
- Plattformarna måste rengöras varje dag

© PÄIVI SEPPÄNEN

Under extrema väderförhållanden kan man behöva täcka över delar av bassängen.

© TEEMU NINIMÄKI

Bassänger måste täckas över så att inte fåglarna kan flyga iväg.

© VANESSA RYAN

Plattformar sätts in i bassängerna vid mattider och över natten.

Det är viktigt att hålla bassängen ren så att fåglarnas fjäderdräkt behåller sin vattenavvisande förmåga. Bassängen behöver anslutas till en filtreringsanläggning som kan filtrera vattnet flera gånger om dagen. Dessutom behöver den regelbundet rengöras manuellt, minst en gång per dag håvas större skräp in och sugas mindre avfall upp. Bassängen töms, torkas och fylls med friskt vatten ungefär två gånger/vecka. Endast rent vatten får användas för att göra ren bassängen, eftersom tvål och tvättmedel kan skada fåglarnas fjädrar.

13.1. BEHANDLING AV FÅGLAR I BASSÄNGER

Fåglar som kan hålla sig helt torra stannar i vattnet över natten. Det är emellertid viktigt att fåglar tas upp ur vattnet under de första dagarna för att kontrollera att osynliga delar, såsom området runt kloaken, är helt torra. Fiskätande fåglar som hålls permanent i en bassäng, bör endast ges rensad och avsköljd fisk i skålar utan vatten. I en filtrerad bassäng kan fisken läggas i en sil intill filtreringssystemet så att överskottsolja omedelbart filtreras ut. Fisk kan också läggas på plattformen, eller kastas i vattnet för att kontrollera fågelns dykförmåga. Itrakonasol (ett läkemedel mot aspergillos) ges inte längre från det ögonblick fågeln stannar i en utomhusbassäng.

När väl fågeln permanent kommit utomhus, reduceras fysisk hantering av djuret till ett minimum. Lika väl som att fågeln nu får sitt dricksvatten från bassängen, kan djuret leva på den fisk som slängs i vattnet. Näthåvar med långa skaft och rena handdukar används för att fånga in fågeln från bassängen. Nätet läggs under vattenytan och lyfts när fågeln simmar över det. Fågeln tas ut ur nätet med en ren handduk.

14. DAGLIGA ARBETSROUTINER I ETT REHABILITERINGSCENTER

Arbetet i ett rehabiliteringscenter följer strikta dagliga rutiner. Dessa rutiner, inklusive tidsscheman för matning, medicinering och städning, bör alltid visas på anslag uppsatta på därför avsedda platser inom rehabiliteringscentret. Det ligger på personalens och de frivilligas eget ansvar att läsa dessa anslag varje dag innan arbetet påbörjas. Ett personalmöte bör hållas varje morgon för att gå igenom dagens verksamhet och dela upp arbetsuppgifterna mellan personal och frivilliga. Vissa aktiviteter, som vägning och tagning av blodprov, bör endast utföras under ett par dagar per vecka. Tidtabellen för dessa aktiviteter bör också klart anges. Efter varje avslutat jobb, ska den person som utförde det signera arbetschemat med sina initialer eller namn.

© VANESSA RYAN

Utrustning bör färgkodas.

14.1. RENGÖRING

Rengöring är en viktig del av de dagliga rutinerna. God ventilation och korrekta rengöringsmetoder, som att lämna städade ytor torra, reducerar fuktighetsgraden och hindrar uppkomsten av mögel och stoppar svampsjukdomar från att utvecklas och sprida sig. Burar behöver rengöras varje dag. Också kökets arbetsytor, hyllor och kylskåp, mottagningsrum, korridorer och personalrum, behöver hållas rena och golvet moppas. Rengöring av burar bör avpassas så att fåglarna inte behöver tas ut bara för rengöring, utan skall helst utföras medan fågeln vägs, matas, eller av annan anledning är borta från buren. Efter rengöring måste handdukar tvättas och golvmoppar rengöras, desinficeras och torkas. Utrustning som hinkar, moppar, borstar och handdukar för oljenedsmutsade och rena områden, måste hållas åtskiljda. Det enklaste sättet är att färgkoda all utrustning. Utrustning som använts för oljeskadade fåglar får aldrig användas för tvättade fåglars bruk, vidare måste separata tvättmaskiner och tvättbänkar användas för oljade och rena handdukar.

Rengöring av bassänger behandlas i kapitel 13.

© TEEMU NIINIMÄKI

RENGÖRING AV BURAR

BURAR OCH INHÄGNADER FÖR OLJESKADADE FÅGLAR:

- Ta bort smutsiga tidningar.
- Ta bort smutsiga nät och tvätta dem med en högtrycksslang eller med ångtryck. (tvättmedel kan användas på golvnät för oljeskadade fåglar om dessa hålls separat).
- Tvätta väggar av inhägnader med varmt tvål/såpvatten och torka dem med en ren handduk.
- Tvätta golven och torka dem så noggrannt som möjligt.
- Spraya väggarna med desinfektionsmedel, skölj med rent vatten och låt dem lufttorka.
- Lägg nytt torrt tidningspapper på golvet.
- Lägg in ett nytt, rent och torrt bottennät.

BURAR OCH INHÄGNADER FÖR TVÄTTADE FÅGLAR:

- Ta bort smutsiga tidningar.
- Ta bort smutsiga nät och tvätta dem endast med vatten från en högtrycksslang eller med ångtryck.
- Tvätta inhägnadens väggar men endast med varmt vatten, använd hink och handdukar som endast är avsedd för tvättade fåglar. Torka väggarna med en ren handduk.
- Tvätta golven och torka dem så noggrannt som möjligt.
- Lägg nytt torrt tidningspapper på golvet.
- Lägg in ett nytt, rent och torrt bottennät som endast tvättats med rent vatten.

14.2. KONTROLL AV SKADADE OCH DÖDA FÅGLAR

Medan man utför rengöringsrutiner, matning och vägning, bör fåglar kontrolleras för möjliga skador eller avvikande uppförande. Döda fåglar måste tas bort från burar. De bör märkas och förvaras i en frybox för senare analys rörande dödsorsak.

14.2.1. SEKUNDÄRA PROBLEM

När ett stort antal sjöfåglar hålls borta från vatten, inomhus, tenderar de att visa stressymptom, infektionssjukdomar, liggsår och fjäderproblem.

© INTERNATIONAL BIRD RESCUE

Fjäderskador. Otillräcklig rengöring kan leda till att fjädrar skadas av syra i fåglarnas avföring. Detta är ett problem eftersom skadade fjädrar är svåra att få vattenavvisande.

© INTERNATIONAL BIRD RESCUE

Fot- och bröstbensskador. Fåglarnas fötter och bröstben behöver kontrolleras dagligen. När sjöfåglar hålls borta från vatten, är speciellt de som är under behandling en längre tid och speciellt individer som redan har mindre skador i form av sår eller skrapskador, mycket mottagliga för fot- eller bröstbensskador (tryckska-

genom att man dämpar tryckskadorna med specialvikta handdukar (även kallade "doughnuts") eller sockor.

© INTERNATIONAL BIRD RESCUE

Aspergillos
Aspergillos är en lung- och luftsäck-sinfektion förorsakad av svamp av släktet Aspergillus. Den sprids mycket snabbt i fuktiga, instängda lokaler och kan lätt bli den vanligaste dödsors-

saken bland fåglar i ett rehabiliteringscentrum. Fåglar kan visa olika symptom, som snabb andning med öppen näbb, rosslande ljud, avmagring, nedsatt aptit och generell försvagning. Eftersom sjukdomen är svår att upptäcka, måste varje onormalt beteende eller symptom omedelbart rapporteras till en veterinär, och den fågel som visar symptomen placeras i karantän. För att förhindra att infektionen sprids bör speciell försiktighet iakttas när man går in och ut ur karantänområdet. För att hindra att fåglar drabbas av aspergillos, ges alla fåglar i rehabiliteringscentret dagligen Itrakonazol, tills de förflyttas till utomhusbassäng.

14.3. MATNING

Stora mängder av olika slags fågelmat måste lagas och ges till de intagna fåglarna. Att förbereda maten är ett intensivt och arbeteskrävande jobb för ett stort antal människor i djurmatsköket. Olika fågelarter har olika foderkrav ute i naturen. Måsar är allätare, alkor är fiskätare, änder äter ryggradslösa djur och växter, medan svanar äter mest vattenväxter. Fåglar som tas om hand äter normalt inte självmant och kan också vara dehydrerade vilket betyder att de behöver rehydreras och tvångsmatas med en sond. Fåglar med samma matschema bör alltid förvaras tillsammans. På så vis är det enklare att komma ihåg och observera vilka fåglar som har ätit och vilka som inte har gjort det. Matschemat skall vara tydligt uppsatt på varje inhägnad och matpersonalen måste notera varje matning på varje enskild fågels behandlingsjournal. De som förbereder maten måste vara extra försiktiga med hygien och strikt följa givna instruktioner.

Olika fåglar behöver olika dieter.

14.3.1. TYP AV FÖDA OCH MATREGIMER

Det är viktigt att alla fåglar under behandling får rätt föda vid rätt tid. Det finns många olika utfodringsregimer och en veterinär, eller rehabiliteringscentrets chef, bestämmer vilka fåglar som ska följa en given regim. Det finns fyra huvudtyper av matning och dessa förklaras nedan: Oral rehydreringslösning, konvalescensstöd, assisterad matning och fri matning. Oral rehydreringslösning och konvalescensstöd ges bägge med en sond.

Oral rehydreringslösning

(ORS, eller oral rehydration solution)

Dag 1 och 2

När en fågel tas in för behandling är den vanligtvis dehydrerad. Oral rehydreringslösning (ORS) (bestående av en blandning av salter och socker upplösta i vatten i rätta proportioner) ges för att återställa fågelns vatten- och saltbalans till det normala. Den ges som 50ml/kg kroppsvikt, alltid

kroppstempererat. Den bör förvärmas och bevaras i varmt vatten. Under stabiliseringen ges fåglarna ORS runt tre gånger per dag och konvalescensstöd (se nedan) ytterligare tre gånger. Även om fågeln äter normalt utan sondmatning, kan ORS ges ett par gånger per dag under de första två dagarna. Det måste vara minst en timme mellan de upp- vätskande sondmatningarna.

Dag 3 och framöver

ORS ges normalt inte efter dag 3 om fågeln är stabil.

Konvalescensstöd

(CS, eller convalescence support)

Dag 1 och 2

Under de första två dagarna ges fåglarna vanligtvis ORS upp till tre gånger per dag och konvalescensstöd (CS) upp till tre gånger per dag. Se även kapitel 10, Intagning. En hypotermisk (undertempererad) fågel bör endast ges oral rehydreringslösning under 48 timmar. Konvalescensstöd ges till fåglar innan de börjar äta själva. Det består vanligen av lättsmält proteinrikt och energirik pulver som har utvecklats speciellt för sällskapsdjur (hundar och katter) medan de återhämtar sig efter en sjukdom eller en operation. Pulvret löses lätt i 120 ml varmt vatten och ges vid kroppstemperatur med 50 ml/kg kroppsvikt. En blandning som består av Attapulgit eller Bismuth subsalicylat (ibland marknadsfört som Kaopectate eller Pepto-Bismol) kan ges tillsammans med CS för att minska symptomen på diarré. Under stabilisering ges fåglarna CS två till tre gånger dagligen. Det måste dröja minst två timmar mellan varje sådan sondmatning. För CS-regimen kan krävas två olika typer av föda: en för fiskätare och en annan för växtätare.

Dag 3 och framöver

Om fågeln börjar äta själv, kan CS sondmatning upphöra efter dag 3. Emellertid, om fågeln äter själv men fortfarande tappat vikt, bör den ges CS ett par gånger om dagen.

Oral rehydreringslösning och konvalescensstöd.

Assisterad matning

Fiskätande fåglar, som ges CS, kan även ges assisterad matning ett par gånger om dagen. För detta krävs två personer, en som håller fågeln och en som matar. Öppna fågelns näbb och tryck försiktigt en liten fiskbit in i fågelns hals, antingen med en pincett eller för hand, men var försiktig med att undvika luftstrupen. Du kan försiktigt gnugga fågelns strupe för att få den att svälja.

© VANESSA RYAN

Frl matning

Målsättningen är att få fågeln att äta själv så snart som möjligt. Beroende på fågelns naturliga diet kan den ges hela fiskar eller fisk skuren i bitar, räkor, blåmuslor, matpellets, salladsblad, sädeskorn etc. ORS kan ges i början, trots att fågeln äter självständigt. För att uppmuntras till att äta själv bör varje fågel ges sin naturliga mat dagligen i en skål, även om den inte äter upp den. Om burplaceringen så tillåter, kan fritt ätande fåglar placeras så att de kan ses av fåglar som ännu inte äter själva. Att se andra fåglar äta från en skål, kan få de fåglar som ännu inte lärt sig att skålen innehåller mat att börja äta själva. Många fåglar äter huvudsakligen under natten eller tidigt på morgonen, så maten för fåglarna bör iordningställas på

kvällen och åter igen på morgonen. Mat kan också kastas direkt mot burens botten, eller dinglas framför fågeln, för att uppmuntra den till att äta. Den första arbetsuppgiften på morgonen är att kontrollera vilka fåglar som börjat äta själva. Efter att ha konstaterat vilka de är och flyttat dem till en lämplig bur, kan sondmatning förberedas och startas för de återstående fåglarna. När sondmatningen har utförts, förbered maten för de fritt ätande fåglarna.

Fisk bör ges i vatten för att förhindra att den torkar. Den skål som används bör vara låg och så liten att fåglarna inte behöver stiga in i den och bli övertäckta med fiskolja. Tvättade fåglar ges fisk som har rensats och sköljts noggrant, men fisken ska inte ges i vatten. Fisk är naturligt oljig och det vatten som fisken ligger i kan bli oljigt och oljaner fågeln som just har tvättats. Frusen fisk bör aldrig tinas upp i stående eller varmt vatten utan hellre i ett kylskåp, eller under kallt rinnande vatten. Uppfödningstiden bör tas i beaktande när man planerar tidtabeller för matning. Till varje portion av fisk ges, till sjöfåglar, ett multi-vitamin tillskott (t.ex. Akwavit minitab, som innehåller vitamin A, E, B1, B2, B6 och C).

© VANESSA RYAN

Tid för att tina upp frusna produkter måste tas med i beräkningen när man planerar mattider.

Morgonen är den bästa tiden för att fastställa vilka fåglar som börjat äta självständigt. När fågeln har lärt sig detta, flyttas den till en bur med övriga fåglar som äter självständigt. I det här skedet är det viktigt att kunna avgöra hur mycket fågeln äter, och därför är noggrann dokumentering viktig.

SONDMATNING

Matning med en sond kan endast utföras av utbildade volontärer och viltrehabiliterare. Den föda som ges genom en sond bör alltid vara kroppstempererad. När man förbereder matning med sond, kan plastsprutor fyllas med mat och läggas i varmt vatten för att behålla värmen. Det krävs en person som håller i fågeln medan den andra hanterar sonden. Fågeln bör täckas med en handduk när den lyfts ur buren. En del fåglar, som skarvar, kornknarr och måsar är mycket känsliga för sondmatning och kan kasta upp den mat de får. Om en fågel kastar upp mat, anteckna detta i behandlingsjournalen och rapportera det till din överordnade. Försök inte att mata fågeln igen omedelbart efter det att den har kastat upp. Vänta ett tag innan du försöker igen. För att undvika att samma fågel matas två gånger, flytta alltid fågeln till en annan, ren bur efter matning, eller separera den från andra fåglar i samma bur genom att sätta in en pappskiva eller träplatta.

© TONI JOKINEN

© VANESSA RYAN

1. Se till att sonder och plastsprutor är rena och fyllda med rätt mat innan du börjar. Innan du stoppar in sonden, se till att den är av rätt längd.

2. Stoppa försiktigt men bestämt ner sonden så långt du kan i matstrupen. Stanna när du känner ett motstånd. Om du har fått in sonden korrekt, kan det ofta ses på halsens utsida.

© VANESSA RYAN

3. Tryck in maten långsamt men konstant.

© VANESSA RYAN

4. När du matat färdigt, stoppa flödet i sonden genom att trycka med fingret på slangen. Dra därefter lugnt ut sonden.

14.4. MEDICINERING

Veterinären eller chefen för rehabiliteringcentret kan besluta att vissa fåglar ska medicineras. Det måste klart anges på intagningsformuläret och på den dagliga rutinjournalen i rehabiliteringscentret. Alla sjöfåglar ges Itrakonasol dagligen för att förhindra aspergillos. Detta bör ges på morgonen i samband med matningen.

14.5. DISKNING

Alla behållare och redskap som används för att göra i ordning mat måste sköljas, diskas, desinficeras och sedan sköljas igen innan de används på nytt. Detta är speciellt viktigt för sondmatningsutrustning som måste desinficeras efter varje gång den använts. Alla redskap måste ligga på sina rätta platser. Börja alltid med att tvätta och diska sprutor och sonder som använts för sondmatning. Sprutor och sonder behöver ligga i desinfektionsmedel minst 10 minuter. Se till att desinficerade sonder sköljs i rent vatten före nästa användning.

Smutsig disk → Skölj → Diska med diskmedel → Skölj → Desinficera → Skölj → Torka

© VANESSA RYAN

Fågeln ges medicin i samband med övrig behandling.

© VANESSA RYAN

Sprutor och sonder måste desinficeras mellan varje bruk.

15. FRISLÄPPNING

Frisläppning betyder att man släpper tillbaka rehabiliterat vilt till sin naturliga, icke oljeförorenade miljö så att de kan återta sin plats i ekosystemet. Frisläppta djur måste ha hämtat sig helt och vara kapabla att leva som de gjorde innan de blev skadade av oljan. Den generella målsättningen med vården av djuren är att återföra högsta möjliga procentantal av rehabiliterade djur till sin naturliga omgivning. Djur bör emellertid inte släppas fria om de inte har en god möjlighet att överleva och kunna fortplanta sig igen.

Före frisläppningen förses varje fågel med en permanent märkningsring runt benet. Ytterligare uppföljning efter frisläppningen rekommenderas alltid efter ett oljeutsläpp eftersom det kan hjälpa till att på lång sikt verifiera överlevnad och framgångsrik fortplantning av frisläppta djur. Därmed kan viktig data inhämtas för att utvärdera hur effektiv insatsen har varit och den generella inverkan oljeutsläppet har haft på den lokala fågelstammen.

Frisläppningsplatsen bör väljas och baseras på ett antal kriterier:

- Den bör vara fri från oljeföroreningar och/eller risk för ytterligare föroreningar.
- Den bör ligga i närheten av den plats där djuret infångades för att minska transporttid och reducera stress i samband med transporten. Ibland är detta inte möjligt och fågeln måste kanske transporteras en längre sträcka från den plats där den ursprungligen infångades.
- Det årliga flyttmönstret av fågelarten och dess naturliga miljö måste också beaktas.

Det rekommenderas att fåglar frisläpps i grupp och inte individuellt.

Det finns vissa kriterier som varje fågel bör uppfylla innan den frisläpps. Vanliga kriterier är:

- Fågeln kan inta föda självständigt och normalt, och den simmar och dyker normalt.
- Fågeln visar rädsla för människor.
- Fågeln har genomgått en normal fysisk undersökning och visar inga tecken på sjukdom.
- Fågeln lider inte av rörelsestörningar eller sår. Alla sår har läkts eller är i ett stadium där de inte påverkar fågelns normala beteende.
- Fågeln har normala blodvärden med ett PCV av 40-53%.
- Fågelns vikt uppskattas av en veterinär att ligga runt den normala vikten för arten i fråga.

Den bästa tiden att släppa en fågel fri är tidigt på morgonen. Vädret på platsen bör idealiskt vara lugnt under de följande tre till fyra dagarna och fågeln bör inte frisläppas i stark vind eller regn. Den måste transporteras till frisläppningsplatsen i en ren låda, företrädesvis täckt med en ren handduk. Den bör inte vidröras under frisläppningen, eftersom varje beröring potentiellt kan skada fjädrarnas vattenfrånstötande egenskaper. Som för oljeskadade fåglar, hålls olika fågelarter separerade under transporten. Vissa fågelarter måste transporteras ensamma. Transportlådan öppnas på frisläppningsplatsen och fågeln släpps ut. Lyft inte ut fågeln ur lådan, låt den hellre ta sig tid och komma ut själv. Idealiskt släpps en grupp av fåglar tillsammans och det rekommenderas att en person stannar på platsen tills alla fåglar har förflyttat sig vidare. Någon bör också besöka frisläppningsplatsen nästa dag för att se till att fåglarna har försvunnit och/eller uppför sig normalt.

Personal och volontärer bör få vara med vid frisläppningen eftersom det är ett bra sätt att hålla moralen uppe under en insats.

LITTERATURFÖRTECKNING

Cambell, S. and Ziccardi, M. 2003. *Identification of the Critical Components of Oiled Seabird Rescue and Rehabilitation*. School of Veterinarian Medicine, University of California.

Jokinen T., (ed.) 2006. *Öljaljyntyneiden eläinten hoito*. WWF Finland report nr. 24, 23 pp.

Kaldma, A , (ed) 2007 *Merereostustõrje käsiraamat*. (ELF 2007 ISBN 978-9949-15-133-2)

Katastrofhjälp Fåglar och Vilt (Swedish Wildlife Rehabilitators Association). *Oil and birds - an impossible combination*.

Nijkamp H., Clumpner C., Thomas T., Conroy J., 2004. *A guide to oiled wildlife response planning*. International Petroleum Industry Environmental Conservation Association (IPIECA), London, Great-Britain. 48 pp.

Oiled Wildlife Care Network (ed.) 2000. *Protocols for the care of oil-affected birds*. Wildlife Health Centre, University of California, Davis, United States, 75 pp.

Stephenson, R. *Effects of oil and other surface-active organic pollutants on aquatic birds*. *Environmental Conservation* 24(2): 121-129.

Svenson, A., Åmand, L., Hillarp, J-Å., Nilsson, L., Röttorp, J., Tegeback, A., Fejes, J. 2009. *Effects of cleaning and rehabilitation of oiled seabirds*. IVL Svenska Miljöinstitutet U2379.

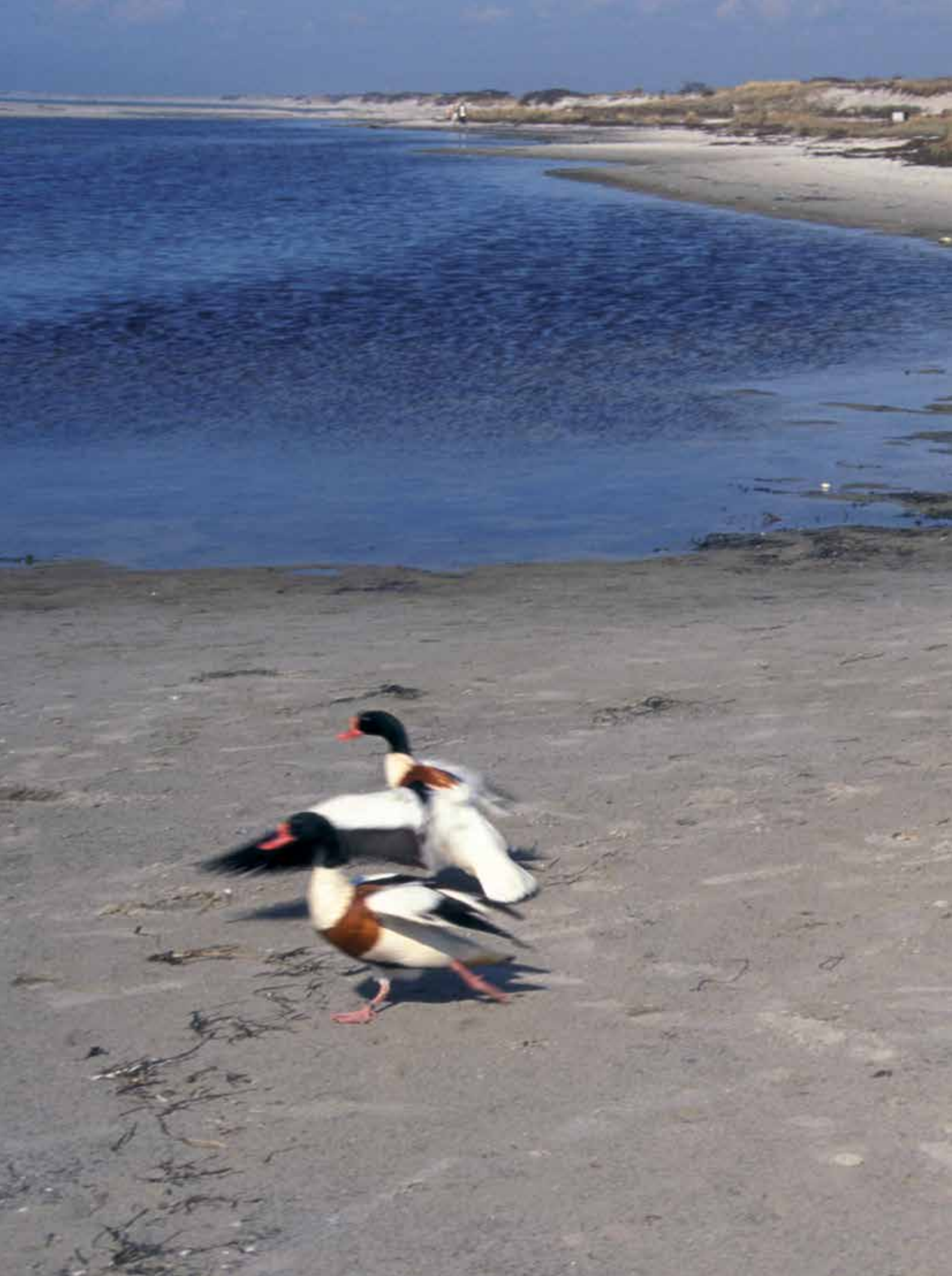
Vanroose S. 2010. *Protocol oiled birds*. Wildlife Rescue Centre Ostend.49 pp. (Not published)

Williams T. M. and Davis R. W. 1995. *Emergency Care and Rehabilitation of Oiled Sea Otters: A Guide For Oil Spills Involving Fur-Bearing Marine Mammals* Fairbanks: University of Alaska Press

Yang, SH., XU, YC., Zhang, DW. 2006. *Morphological basis for the waterproof characteristics of bird plumage*. *Journal of Forestry Research*, 17(2): 163-166.

© PÄIVI ROSQVIST/WWF-FINLAND

© WILD WONDERS OF EUROPE /ORSOLVA HAARBERG / WWF